

מה אמר לכם אין דבר גדול מזה, הינו להיו
 ראש השנה. ואמר שכל עסקו הוא רק
 והפליג אז מאד מאד להיות אצלו בראש השנה
 עניני הוא ראש השנה על ראש השנה כלם צריכים
 להיות. וגם מכ
 לבל מי שרוצד

מגנזי כת"ק-ל
 שנחשפו בשנה זו

שבע הערות בשולאי הגליון

ממורנו הרה"ק
 רבי שלמה וועקסלער זיע"א

שבע הערות בשולי הגליון

ממורנו הרה"ק רבי שלמה וועקסלער זיע"א

שכתבם על ספר כוכבי אור, מאת רבו המובהק הרה"ג האלוקי

מוהר"ר אברהם ב"ר נחמן מטולשין זיע"א.

אלול תשפ"ב.

עיה"ק ירושלים תובב"א

מכון קדושה עשירית

להוצאת כתבי מורינו הרה"ק רבי שלמה וועקסלער זיע"א.

תזכין עניינים

5	הקדמה.....
7	פתיחה · הרקע לכתיבת ההערות.....
11	לשון הספר כוכבי אור [תרצ"ג] עליו נכתבו ההערות
13	ההערות ככתבם וכלשונם.....
16	ההערות עם הרחבה וביאור.....
26	אחרית דבר.....

נספחים

שכתוב הקלטות מהרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל.....32

יוצא לאור בסיוע:

מערכת אומן בירושלים

uiny@okmail.co.il | 072-3809132

אדונינו מורינו ורבינו הקדוש רבי נחמן מברסלב זיע"א
נכד רבינו הבעל שם טוב הקדוש זיע"א אמר
"יש אחד שהוא שניים, ושניים שהם אחד. כשהוא בכאן,
הוא שם גם כן" (מתוך 'המעשה מהלחם')

הקדמה

”וְהַכֹּלֵל, שְׁצָרִיד שִׁישָׁאָר מִמֶּנּוּ בָּנִים וְתַלְמִידִים וְהַתְּלִמִּידִים יֵאִירוּ
 יוֹתֵר לְתַלְמִידִים אַחֲרֵיהֶם, וְכֵן לְהֵלֹךְ יוֹתֵר שְׁגָם הַתְּלִמִּידִים יִפְרוּ
 וְיִרְבוּ וַיַּעֲשׂוּ תַלְמִידִים אַחֲרֵיהֶם וְתַלְמִידֵי תַלְמִידָיו יַעֲשׂוּ יוֹתֵר
 תַלְמִידִים וְכֵן לְהֵלֹךְ יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כְּדֵי שֶׁיְהִיָּה נִשְׁאָר מֵחֹזֵן גַּם לְמִטָּה
 לְעוֹלָם וָעֶד”

(ליקוטי מוהר"ן ח"ב תורה ז')

נהרות מים אדירים הולכים ונמשכים מהנחל נובע מקור חכמה, עוד ועוד מים חיים
 נשאבים לכל צמא ומבקש קרבת ה'. קולו של אדונינו מורינו ורבינו הקדוש רבי
 נחמן מברסלב זיע"א, עוד נשמע מסוף העולם ועד סופו 'נצחתי ואנצח גמתי ואגמור'.
 בדרכיו הנעלמות, נטע רבינו הקדוש השארות נצחיות בעולם. על כל נטיעותיו הקדושות,
 תורותיו, עצותיו, מעשיותיו וכל שאר תיקונו הנצחים, הפקיד לדורות עולם את תלמידיו
 הקדושים, המחדשים בתורותיו, מקיימים את עצותיו, מדפיסים את ספריו, מדליקים
 את נר התמיד על ציונו הק', ומפיצים את אורו הנעלם שהולך וזורח ביתר שאת ויתר
 עז. מהשארתו הנצחית של רבינו הקדוש, ההולך ומתעלה מרגע לרגע, מאיר לנו כאן
 למטה, מוחו הטהור של צדיק האמת. 'אני רוצה להשאיר ביניכם' אמר וקיים רבינו הקדוש,
 הנהגת ההתבודדות, ההשתטחות על קברו הק', מזמורי התיקון הכללי, הנסיעה לראש
 השנה, והתשוקה הגדולה לארץ ישראל, כל אלו ועוד, מקבלים צורה ברורה ותוקף נצחי.
 נר התמיד מוסיף לבעור לנצח, מוחו של הצדיק ממשיך לחדש לנו מדור לדור, עצות
 ושבילים, הפותחים את הדרך המאירה אל מעמקי חוכמתו של צדיק האמת, בפני כל
 יהודי ויהודי בכל מקום שהוא.

חזרה תשפ"ב, בין גנזי ספריו של השרף הקדוש מהר"ר שלמה וועקסלער זיע"א,
 מתגלים הערותיו בכתב יד על הספר 'כוכבי אור', ספרו של רבו המובהק הרה"ג
 האלוקי רבי אברהם ב"ר נחמן מטולטשין זיע"א.

ההערות, שנעתקו כאן לראשונה על פי צילום כתב היד, מתייחסות אל נושא רגיש וחשוב שנוגע אל אחד מתיקוני הנצחיים של אדמו"ר הקדוש מוהר"ן זיע"א - הנסיעה אליו לראש השנה. כידוע, לאחר הסתלקותו מעמנו של אדמו"ר הקדוש מוהר"ן זיע"א, ייסד ג"ע מוריני רבי נתן מברסלב זיע"א, את הקיבוץ הקדוש באומן בראש השנה. מוהרנ"ת ביאר בדברי רבינו הקדוש, כי על ידי ההשטחות על קברו בערב ראש השנה וההתאספות בתפילות החג יחד עם תלמידיו הקדושים, זוכים לתיקוני ראש השנה של רבינו הקדוש, כמו בחיים חיותו ואף יותר מכך.

ומה לגבי אזהרתו של רבינו הקדוש לכל החפץ לעלות במדרגות התורה והיראה, לפיה "אי אפֿשֿר" לזכות לכך "כי אם על-ידי אַרְץ-יִשְׂרָאֵל". האם ראש השנה באומן נתייסד גם ליושבי ארץ הקודש? האם ידועה לנו דעת מוהרנ"ת בעצמו, מייסד הקיבוץ הקדוש לגבי ראש השנה בארץ ישראל?

הרה"ח ר' שמואל הורוויץ זצ"ל, הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל, הרה"ק ר' ישראל הלוי קארדונער זצ"ל, מוריני הרה"ק רבי שלמה וועקסלער זיע"א, הרה"ג האלוקי רבי אברהם ב"ר נחמן זיע"א, הרה"ק מוהר"ן מטולטשין זיע"א רבי יצחק בן אדונינו ג"ע מוהרנ"ת זיע"א ואביו, כולם מצטרפים בעמודים הבאים לבירור חוצה דורות, יסודי ומעמיק, לגבי תיקונו הנצחי של אדונינו מוריני ורבינו הקדוש, 'ראש השנה שלי עולה על הכל'.

ההערות נעתקו בדייקנות רבה, ובהמשך הוספנו עליהם מראי מקומות מורחבים שיוסיפו רבות על הבנת הדברים. כמו כן הוספו בשולי ההערות מעט אודות הדמיות המוזכרות והקשר שלהם לסוגיא המתבררת מתוך הכתבים.

כמו כן הוספנו פתיחה נוספת שנועדה לתת רקע על דברי ימיה של חסידות ברסלב לדורותיה, שיעזור להבנת הדברים.

פתיחה • הרקע לכתיבת ההערות

"וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה" - 'שְׁדוֹר הַרְבִּיעִי מֵרַבְּנוּ כָּבֵר יֵשְׁבוּ וְדוֹרוֹ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל', כך דרש רבי אברהם ב"ר נחמן, רבו המובהק של מורינו הרה"ק רבי שלמה וועקסלער זיע"א.

רבי שלמה, מאנשי ההוד והמופת של ירושלים של מעלה, נולד בגרמניה לאביו הגה"צ ר' משה פנחס אלחנן וועקסלער זצ"ל אב"ד ק"ק הוכבערג. בשנת תרח"ם הוא עולה כנער צעיר אל ארץ הקודש, ומתגדל על ברכי חכמי ירושלים דאז, קדושי ארץ, שראויים היו לפאר בהם את עיר הקודש- היכלו של מלך. עם הזמן נקשרה נפשו אף בתורת אדמו"ר הקדוש מוהר"ן זיע"א, והוא חבר אל תלמידי רבינו הקדוש, ובראשם אל רבו המופלא רבי אברהם ב"ר נחמן זצ"ל. הנהגותיו של רבי שלמה בקדושת וטהרה מופלגת עוד מילדותו, יראתו ושמחתו הנסוכות תמיד על פניו, יחד עם גדולתו וידיעותיו בתורה וברזיה, הקנו לו קרבה מיוחדת, אצל רבי אברהם. "רְבִי אַבְרָהָם בֶּן רַבִּי נַחֲמָן הָיָה נִזְהָר מְאֹד לְבָלֵי לְדַבֵּר דְּבוּרִים גְּבוּהִים בְּעִנְיָנֵי רַבְּנוּ עִם פְּשׁוּטֵי אַנְ"שׁ, וְהִמְתִּיק סוּד בָּזָה רַק עִם בְּעָלֵי כְּשָׁרוֹנוֹת גְּדוֹלִים" מספר הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל. בין השמות הבודדים של בעלי הכישרונות "רְבִי שְׁלֹמֹה וְוֵעֵקְסֶלְעֶר זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, וְכַדוּמָה".²

הידוע ומפורסם כיום בקרב כל באי בית מדרשו של רבינו הקדוש, בלא יוצא מן הכלל, כאחד מגדולי התלמידים בדור הרביעי מרבינו הקדוש. רבי אברהם, איש פלא, שחידושו הנוראיים יחד עם דיוקו המופלג בהעברת המסורת שקיבל מאביו, מוהר"ן מטולטשין זצ"ל, יכולים היו לעבור רק דרך מופלג בקדושה ויראה שכמוהו.

גדול תלמידי אדונינו ג"ע מוהרנ"ת מברסלב זיע"א, שהוסמך על ידו להנהיג את חסידי ברסלב אחריו, הרה"ק מוהר"ן מטולטשין זצ"ל, הוא זה שהורה לבנו, רבי אברהם, לקבוע את דירתו בארה"ק. רבי נחמן מטולטשין זכה ללא ספק, ל'כלליות בן ותלמיד³. שקידתו המופלגת על דלתי רבו מוהרנ"ת, אותו זכה לשמש בכל העניינים כולל העתקת והדפסת ספרי חידושו - 'ליקוטי הלכות', יחד עם ביטולו המוחלט כלפיו, הם שהובילו

2. שיש"ק ג' תמ"ד

3. ליקוטי מוהר"ן ח"ב תורה ז'

להפקדתו על גן השארתיו הנצחיות של צדיק האמת ולהסמכתו למנהיג נאמן אל המקושרים אל צדיק האמת, 'האילן הנאה והגדול'⁴

אמון על שיטתו של אביו, בהתבטלות מוחלטת לצדיק הדור הנחל נובע מקור חכמה ותלמידיו, מגיע רבי אברהם בשנת תרנ"ד לארץ ישראל. אך מלבד מדרגותיו העילאיות אליהם הגיע לאחר שנים של תורה ועבודה בקדושה ובפרישות בהתבודדות מבני אדם, ומלבד כתביו המופלאים שחידש בעמל ובדמע, בשימוש תלמידי חכמים אמיתיים, רבי אברהם עוסק אף הוא בהעמדת תלמידים, ואיננו מוותר אף על תלמידיו וחבריו שנותרו בארץ העמים.

התקבצות וזסידי ברסלב לעיר אומן
על ציון הק' מוהר"ן ז"ל ערב ראש השנה

פעם בשנה, לקראת ימי ראש השנה הקדושים נוסע רבי אברהם בקושי גדול אל מכריו ותלמידיו בגולה. לא, הקושי איננו קושי גשמי, הקושי נובע מלבטיו לגבי הנסיעה, הכרוכה במחיר כבד, לעזוב את ארץ הקודש, ארץ אשר עיני ה' בה, מראשי"ת השנ"ה. במשך עשרים שנה רצופים נוסע רבי אברהם ומשתתף בקיבוץ הגדול ביותר בשנה של חסידי ברסלב. כפי שיסד מוהרנ"ת זיע"א, מקיימים תלמידיו ותלמידיהם לדורות את קריאת אדמו"ר הקדוש מוהר"ן זיע"א לבוא אליו לראש השנה, גם לאחר הסתלקותו, על ידי ההתאספות עם תלמידיו לעיר אומן, שם נטמן רבינו הקדוש זיע"א. רבי אברהם עובר מעיר לעיר ומעודד את שומעי לקחו לקחת חלק בקיבוץ תוך שהוא מנחיל הלאה את מורשת אביו, התורות, השיחות, העצות הקדושות ומעל כולם, עצת הנחל נובע שהייתה אצלו כצוואה מאביו הקדוש – "שְׁמִי שְׂרוּצָה לְהִיֹּת אִישׁ יִשְׂרָאֵלִי, דְּהִיְנוּ שְׂיַעֲלָה מִדְּרָגָא

4. חיי מוהר"ן רמ"ה

לְדַרְגָּא אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם עַל-יְדֵי אַרְיָ-יִשְׂרָאֵל⁵.

רבי אברהם ב"ר נחמן זצ"ל, נתקע באומן בפרוץ המלחמה הגדולה, לאחר שהגיע לשם בחודש מנחם אב תרע"ד. בחור צעיר לימים מגיע מפולין לאומן באותו קיץ, תלמיד חכם שעתיד לשרוד את המלחמה ולהנחיל לדורות את זכרו של רבי אברהם, הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל. רבי אברהם ידע לזהות בעינו החדה כי אין מדובר בסתם בחור. ר' לוי יצחק נקשר בקשר אדוק אל רבי אברהם וזוכה לשמש אותו בהתבטלות גמורה בארבעת שנותיו האחרונות. בשנים אלו הוא מספיק לשמוע מרבו הנערץ, על איש הפלא שהותיר אחריו בירושלים, תלמידו השרף, רבי שלמה וועקסלער זצ"ל.

השנים עוברות. בכסלו תרע"ח נפטר בדמי ימיו רבי אברהם. שנות המלחמה נותנות את אותותיהם על כלל חסידי ברסלב. תושבי אומן וסביבותיה, יחד עם שאר בית ישראל הנתונים תחת שלטון רוסיא הקומוניסטית, עוברים תקופה לא פשוטה. תנאי החיים החדשים, מאיימים על מי הנחל הנובעים. קושי גדול רובץ על החפצים להתקשר לאנשי הנחל נובע, הגבולות לאומן נסגרים, וחדלו אורחות מלנסוע לרוסיא.

תרצ"ג, ירושלים. לאחר מסע מפרך של שנים, חוזר לארה"ק האברך הרה"ח ר' שמואל הורוויץ זצ"ל. במסירות נפש ומתוך סכנת נפשות של ממש, זכה להגשים את משאלת ליבו מיום התקרבו לאורו של רבינו הקדוש - להגיע אל ציונו הקדוש בעיר אומן שברוסיא המסוגרת. הצלתו מתלאות הכלא הסובייטי, ופחד המוות שהיה מנת חלקו פעמים רבות בנסיעה, גורם לו להחיש את שקיבל על עצמו באומן. להוציא לאור את כתבי 'הרה"ג האלוקי רבי אברהם ב"ר נחמן ז"ל'. הוא אומנם מעולם לא פגש ברבי אברהם, אך הפגישה עם תלמידיו באומן עשתה עליו רושם רב.

זכה הרה"ח ר' שמואל הורוויץ זצ"ל, שרוב כתבי רבי אברהם זיע"א נאספו ונדפסו על ידו. הוא אוסף מתלמידי רבי אברהם את העתקות כתבי היד שנעתקו על ידם, ומוציא לאור את הספר כוכבי אור, שכולל שיחות וסיפורים ע"פ כתבי רבי אברהם ב"ר נחמן זיע"א, יחד עם הוספות המעתיקים. הספר כוכבי אור כבר הודפס בשנת ששו"ן (תרנ"ו), על ידי רבי אברהם בעצמו, אך בשעת ההדפסה נשמטו ממנו חלקים נכבדים מן הספר.

5. קיצור ליקוטי מוהר"ן אות כ'.

אל ידיו של מורינו הרה"ק רבי שלמה וועקסלער זיע"א, תלמידו הוותיק והגדול של רבי אברהם מגיע עותק מהספר החדש מעשה ידי האברך הנלהב. רבי שלמה מעיין בספר המלא משיחות רבו הקדוש נ"ע, שלימדו תורה במשך עשרים שנים רצופות (תרנ"ד – תרע"ד). לפתע נחות עיניו הקדושות אל שיחה שנחסרה בעת הדפוס במהדורה הקודמת ונדפסה לראשונה במהדורה החדשה שלפניו, ובה הוספה מפרי עטו של המו"ל, שמועה בשם ר' לוי יצחק, תלמידו הצעיר של רבי אברהם באומן. 'ששמע מר' אברהם' –

ההוספה מכלי שלישי בשם רבי אברהם, לא תואמת את הדיבורים ששמע רבי שלמה בעצמו

במשך עשרים שנה מרבו המובהק. כיצד התייחס לכך רבי שלמה? כיצד הגיב ר' לוי יצחק להוספה זו, חמש עשרה שנים לאחר מכן, בבואו לאחר המלחמה לארץ הקודש? "ואני שמעתי זאת מרבי אברהם..."

כוכבי אור דפוס ירושלים תרצ"ג
"הרה"ג האלקי מוהר"ר אברהם ז"ל"

ל"שון הספר כוכבי אור

מהדורת תרצ"ג עמודים מ"ב מ"ג עליהם נכתבו ההערות עם הפניות להערות במקומם.

{דף מ"ב} הערה א' בראש העמוד

א) אָמַר פֶּעַם אַחַת לְבִנּוֹ, רַבִּי יִצְחָק זְכוֹרֹנוּ – לְבִרְכָה מְטוֹלְטִישִׁין, שְׁלֵא יִסַּע
לְאַרְץ – יִשְׂרָאֵל לְדוֹר שָׁם בְּקַבְיָעוֹת, עַד שֶׁיְהִיָּה בֶן שְׁשִׁים שָׁנָה.

[זהמובן היה מדבריו הקדושים, שאף על פי ששיבת ארץ ישראל גדולה מעלתה מאוד וכמובא בספרי אדמו"ר זצ"ל, אבל כבר אמר אדמו"ר זצ"ל על הראש השנה שלו שאין דבר גדול מזה כמובא הערה ב' בחיי מוהר"ן וגם כל קדושת ארץ ישראל נמשך ממנו כמובן בליקוטי תניינא סימן מ'. וגם מובן ומבואר בדברי אדמו"ר זצ"ל שכשנתוסף רק נפש אחת להקיבוץ שלו בראש השנה אז נתרבין הבתים של הקדושה אלף אלפים ורבי רבבות פעמים עד אין שיעור. ועין בליקוטי הלכות הלכות נזקי שכנים הלכה ד' שאין ערך להעבודה שיעבוד האדם בפני עצמו אפילו כל היום, נגד נקודה אחת כשמצטרף וכו' עין שם. {דף מג.} ומכל שכן שגדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם; וכל אשר גדלה ושגבה רוממותו והתעלותו של אדמו"ר זצ"ל כן גדלו ושגבו גם התיקונים אשר יעשה בימי ר"ה הק' כמבואר בדבריו הקדושים בהלכות גביות חוב מהלקוחות הלכה ה' אות י"ד ע"ש]

{ושמעתי מר' לוי יצחק ששמע הערה ג' {הערה ד', הערה ה'} מר' אברהם כד, שעד ס' שנה זאל מען זיך רייסין פון ארץ ישראל אויף ראש השנה וכו' אבל אחרי כן לא יצרך וד"ל – המ' שמואל הורוויץ.}

ב) על אודות אספתנו בימי ראש השנה הקדושים אמר פעם אחת לבנו ר' יצחק ז"ל הנ"ל בזה הלשון: אני מקוה שיתקיים הדבר עד ביאת הגואל צדק, אבל אף

6. סוגריים מרובעות במקור

7. סוגריים עגולות במקור הערת המו"ל ר' שמואל הורוויץ זצ"ל.

על פי כן מי יודע חס ושלום מה שיעבר בזה (מגדל ועצם הקטרוגים המתעוררים ומתגברים על זה בכל עת) אולי חס ושלום ימנעו ולא יניחו חס ושלום בשום אופן לבא לשם, זאג איך דיר זאלסט תמיד זיין ראש השנה אין אומין, ערב ראש השנה זאלסט זיך שטעלין אפלו אין מארק (אומר אני: שאתה תמיד תהיה בראש השנה באומן, וערב ראש השנה העמד את עצמך אפלו בשוק) באיזה מקום שרואים משם בית ציונו הקדוש, ותאמר שם העשרה קפיטיל תהלים, ואחר כך תתפלל שם באומין בראש השנה אפלו באיזה עזרה של בית המדרש וכן תנהג כל ימי חיך:

ג) עוד אמר פעם אחת אודות הנסיעה לאומין על ראש השנה שאם היה הדרך לשם מחופה בסכינים הייתי רוחש על ידי ורגלי כדי לבא לשם על הערה ו' ראש השנה.

ד) שמעתי מר' נחמן ב"ר שכנא ז"ל ששמע ממנו לענין נסיעת ראש השנה וכו' והיוצא מדבריו הק' שכל נסיעה ונסיעה של כל אחד ואחד יהיה לה חלק בקץ הערה ו' הגאולה"

ההערות ככתבן וכלשונן

העתקת כתי"ק של הרה"ק מהר"ר שלמה וועקסלער זיע"א, עם פתיחת קיצורים וראשי תיבות.

העתקה מדויקת בכתב מודגש השלמת הקיצורים ופתיחת הר"ת בכתב רגיל מוקטן, [השלמות ותיקונים בסוגריים מרובעות]. סימן כזה* מורה על המקום בו צייר רבי שלמה סימן על המילים עליהם נסובה ההערה.

• הערה א' •

{דף מ"ב למעלה ללא סימן}

והנני אומר כי כל הנ"ל כלול בקדושת ארץ ישראל, שהיא כלליות הקדושה כמובא בליקוטי מוהר"ן. ומה יש לומר עוד כלל, [שהרי מובא] ב'זמרת הארץ', כי יושבי ארץ ישראל מקיימין בכל עת כל המצוות ואיך שייך דבר גדול מזה? אלא צריך לומר בהכרח, שהפירוש (--). והכלל, שאין לסמוך כל כך על דיבורים שבעל פה. כאשר שמעתי מפי רבי אברהם בעצמו. והעוסק במצוה גדולה שהיא בחינת גדלות דגדלות, בודאי פטור ממצוה אחרת ויש לדבר עוד הרבה בכל זה מה שאין מכיל הדף -

- ואשרי יושבי ביתך לנצח עוד יהללוך סלה* -

• הערה ב' •

{דף מ"ב מימין. על המילים 'שאינ דבר גדול מזה כמובא* בחיי מוהר"ן'}

ונראה לי עוד גם כן מגודל אש דקדושה לציין תובב"א.

יש לומר, כי רצונו לומר כי בראש השנה אם הוא אצלו הוא בחינת מוחין דגדלות וגדול יותר מכל מה שזוכין בחוצה לארץ. אכן, ארץ ישראל הוא גדלות דגדלות כמובא בספר חיי מוהר"ן ואין תורה ואין מצוה כתורה ומצוה בארץ ישראל וגם כח הצדיק ותורתו נמשך מארץ ישראל כמובא בליקוטי הלכות [בזמרת הארץ?] מ"ז [ועיין ודוק?].

וגם, כשנתוסף נפש בארץ ישראל נתוסף קדושת ארץ ישראל והבתים ובפרט בירושלים עיר הקודש תוכב"א.

• הערה ג' •

{דף מ"ג צד שמאל למעלה. על המילים 'ששמע* מר' אברהם ז"ל}

ואני שמעתי זאת, מרבי אברהם זכר צדיק לברכה. שסיפר, כי פעם אחת נסע אחד הערה ד' מאנשי שלומינו על ראש השנה לחוץ לארץ וענה ואמר על זה אביו מוריני הרב רבי נחמן זכר צדיק לברכה **כי נתגרש מהגן**^ב כו' וכמובא כי קדושת ארץ ישראל בחינת קדושת גן עדן כמו שכתוב ביחזקאל ל"ב [ל"ו] הארץ הנשמה הלזו היתה בגן עדן גו'.

• הערה ד' •

{דף מ"ג צד ימין למעלה. על המילים 'נסע אחד* מאנשי שלומינו' בהערה ג'}

וגם שמעתי מפיו, שאחר פטירת מוהרנ"ת, קיימו כמה בני הנעורים רצון מוהרנ"ת לבא לארץ ישראל לדור שם בקביעות.

ואם כן, אין זאת ה'שמועה כדי לסמוך עליה. כידוע שאמר בזאת על דברים שבעל פה וכו'

• הערה ה' •

{דף מ"ג שורה אנכית בצד ימין. ללא סימן}

וגם אמר לי פעם אחת רבי אברהם נוחו עדן, שמקנא אותי בהמצוה, שנמנע על ידי מורינו הרב רבי ישראל הלוי [קארדונער] מלצאת מארץ ישראל על ראש השנה לרבינו זכרונו לברכה זיע"א.

• הערה ו' •

{דף מ"ג צד שמאל למטה. על המילים 'יהיה לו חלק בקץ' הגאולה'}

כתב בספר תולעת יעקב שבזכות ישיבת ארץ ישראל תהיה הגאולה העתידה במהרה בימינו אמן, שיביא המשיח במהרה בימינו

• הערה ז' •

{דף מ"ג למטה על המילים 'על ידי ורגלי כדי לבוא לשם על' ראש השנה'. המשך מהערה ו'}

ועיין בספר ימי מוהרנ"ת שאמר רבינו זכרונו לברכה להיות בארץ ישראל בקביעות. וזה אמר לבני נע"ורים. ואפילו אם הדרך מלא נחשים ועקרבים היה הולך לארץ ישראל תוכב"א

שבע ההערות עם הרחבה וכיאר

לשון הספר כוכבי אור והערותיו של מורינו הרה"ק רבי שלמה וועקסלער זיע"א עם תוספת מראה מקומות מורחבים, ביאורים ומעט על הסיפור שמאחורי הספר כוכבי אור וההערות.

ספר כוכבי אור¹ (אנשי מוהר"ן ח"ג אות א')

"אמר פעם אחת לבנו, רבי יצחק זכרוננו - לברכה מטולטשין, שלא יסע לארץ-ישראל לדור שם בקביעות, עד שיהיה בן ששים שנה.

[והמובן היה מדבריו הקדושים, שאף על פי ששיבת ארץ ישראל גדולה מעלתה מאוד וכמובא בספרי אדמו"ר זצ"ל, אבל כבר אמר אדמו"ר זצ"ל על הראש השנה שלו שאין דבר גדול מזה כמובא בחיי מוהר"ן].

וגם כל קדושת ארץ ישראל נמשך ממנו¹ כמובן בליקוטי תניינא סימן מ'.

הרחבות וכיאר

באומין דבר עמנו גם כן מזה מעלת מי שזוכה להיות אצלו על ראש השנה, ואמר בזו הלשון: 'מה אמר לכם אין דבר גדול מזה' ובלשון אשכנז: "וואס זאל איך אייך זאגן, קיין גרעסירס דער פון איז ניט דא".

ו. דהיינו מההתאספות בראש השנה אל הצדיק. **כמובן בליקוטי מוהר"ן תניינא סימן מ"ם**, כי **כל קדושת ארץ ישראל**, נעשית על ידי השגחתו ית', הנמשכת מהתפארותו בישראל המתקרבים אליו. התפארות זו, מתגלה אצל הצדיק בשעה שמקרב בני אדם אליו יתברך, בפרט בראש השנה - "שמתקבצים אליו העולם הבאים לשמע את דבר ה', וביותר - בראש השנה, שאז הוא הקבוץ הגדול, אזי ההתפארות גדול ביותר. **מחמת שמתקבצים הרבה בני אדם**, החפצים להתקרב אליו יתברך". לכן, הפגישה עם מי שהיה בראש השנה אצל צדיק אמיתי, ראוי שתעורר השתוקקות וגעגועין לארץ ישראל.

ג. הערותיו של מורינו הרה"ק רבי שלמה וועקסלער זיע"א, נכתבו על גבי ספר כוכבי אור במהדורת **תרצ"ג**. "קצהו נדפס בירושלים בשנת ששו"ן (תרנ"ז) ע"י המחבר בעצמו 'הרה"ג האלוקי מוה"ר אברהם ז"ל ב"ר נחמן מטולטשין זצ"ל, ועתה בעזה"י נאסף ונתקבץ כולו מהכת"י ע"י ה"ר שמואל הלו הורוויץ והוצא לאור על ידו" (שער הספר כוכבי אור תרצ"ג). אודות אביו מוהר"ר **נחמן מטולטשין** זצ"ל, ראה לקמן.

ד. חלק ג' מתוך מערכת אנשי מוהר"ן, הודפס לראשונה ע"י הרה"ח ר' **שמואל הורביץ** זצ"ל במהדורת **תרצ"ג**. השיחות בספר כוכבי אור מחלק זה ואילך, הודפסו ע"פ העתקות מכתב יד הראב"ן. בהרבה מהשיחות נוספו הערות המעתיקים בסוגריים, שהודפסו אף הם לראשונה על ידי הר"ש הורביץ.

ה. חיי מוהר"ן קכ"ו - "גם בראש השנה האחרון

וגם מוזן ומבואר בדברי אדמו"ר זצ"ל^א שבשנתוסף רק נפש אחת להקיבוץ שלו בראש השנה אז נתרבין הבתים של הקדושה אלף אלפים ורבי רבבות פעמים עד אין שיעור.

ועין בליקוטי הלכות הלכות נזקי שכנים הלכה ד' שאין ערך להעבודה שיעבוד האדם בפני עצמו אפילו כל היום, נגד נקודה אחת כשמצטרף וכו'^ב עין שם^ב.

ומכל שכן שגדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם; וכל אשר גדלה ושגבה רוממותו והתעלותו של אדמו"ר זצ"ל כן גדלו ושגבו גם התיקונים אשר יעשה בימי ר"ה הק' כמבואר בדבריו הקדושים בהלכות גביות חוב מהלקוחות הלכה ה' אות י"ד^א [ע"ש^א]

הרחבות וכיאר

דברי מוהרנ"ת הנ"ל. הוראת מוהרנ"ת לבנו, להמתין עם מעברו לארץ ישראל, עד גיל שישים, נובעת ממעלת ה'קיבוץ'. ככל שתגדל מעלת הדר בארץ ישראל כלפי עצמו, הרי כעבודה ומעלה 'פרטית', היא איננה שוות ערך כלפי עבודה כחלק מ'כלל'.

ההצטרפות לאספתם של אנשי רבינו הקדוש בראש השנה אצלו, היא התחברות לקיבוץ כשרים שבונים את 'בית התפילה'. התכללות הנאספים זה בזה בונה בניינים גדולים ועצומים שלא לפי ערך עבודת הפרט כלל. וראה לקמן בהערותינו, המשך דברי מוהרנ"ת שם, שהם כנראה המקור להערתו של מהר"ר וועקסלער זצ"ל על נקודה זו.

י. "ועל כן הולכים בְּעֶרְבֵי רֵאשׁ הַשָּׁנָה דִּיקָא עַל קַבְרֵיהֶם הַקְדוּשׁ, כִּי אַז אַחַר מִיתַתָּם הַקְדוּשָׁה, אַז דִּיקָא הֵם עוֹשִׂים רֵאשׁ הַשָּׁנָה בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת יוֹתֵר וְיוֹתֵר מִבְּחֵייהֶם, כִּי עֲתָה עַל יְדֵי קְבוּרָתָם הַקְדוּשָׁה בְּאַרְצָא הַגְּשָׁמִי הַזֹּאת שֶׁהוּא בְּחֵינַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בְּבְחֵינַת צְדִיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ, עַל יְדֵי זֶה דִּיקָא הֵם נִקְלָלִים יוֹתֵר וְיוֹתֵר בְּבְחֵינַת לְמַעַלָּה מִהַמְקוֹם בְּשְׁלֵמוֹת נִפְלָא, שְׁעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ הַחֶסֶד הַנִּפְלָא שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְדוֹן אֶת הַכֹּל לְכַף זְכוּת" (שם, י"ד).

יא. המעיין בפנים באות י"ג - י"ד, בדברי אדמו"ר מוהרנ"ת זיע"א, יבין את העומק שטמון בהחלטת

ז. ליקוטי מוהר"ן ח"ב, תורה ח'. נאמר בראש השנה האחרון שקודם הסתלקותו - "שְׁכַל מַה שְּׁנִתְּוֹסֶף וְנִתְּבַה נֶפֶשׁ אַחַת לְהַקְבוּץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִתְּבַה וְנִתְּגַדַּל מְאֹד בֵּית הַתְּפִלָּה כִּי עֲקָשׁוּ, כְּשֶׁנִּתְּוֹסֶף עוֹד נֶפֶשׁ אַחַד לְהַקְבוּץ נִעֲשֶׂין צְרוּפִים אַחֲרֵים חֲדָשִׁים הַרְבֵּה מְאֹד מְאֹד כְּפָלִי כְּפָלִים כְּמָה וְכְמָה פְּעָמִים בְּנ"ל"

ח. וז"ל ק שם: "הכלל מי שרוצה לחוס על חייו ולהסתכל על התכלית למען ייטב לו לעד צריך להשתדל בכל כחו, שיהיה על כל פנים שכן, לכל מקום שמוצא איזה קיבוץ של כשרים ויראי ה' המקורבים לצדיקי אמת, העוסקים לגשת אל הקודש ולהתפלל בכוונה ובכח וכו'. כי צריכין לזהר מאד להיות נטפל לעושי מצוה כשרז"ל קל וחומר שישלם שכר לנטפל לעושי מצוה וכו', וכמו שאמר דוד חבר אני לכל אשר יראוך ולשומרי פקודיך וכו"ל. כי אין ערך להעבודה שיעבוד האדם בעצמו אפילו כל היום אם הוא חלוק מיראי ה' האמיתיים לנקודה טובה אחת שעושה כשמצטרף ומתחבר לקיבוץ היראים באמת כי טוב לצדיק טוב לשכנו כי כשמתחבר לקיבוץ הכשרים והיראים הוא בבחינת תוספת שכן אליהם שעי"ז מתרבה ומתגדל בית התפילה אלפי אלפים וריבוא רבבות לאין קץ כנ"ל".

ט. הבנתו של הכותב, אכן מתבהרת ע"י העיון בהמשך

(ושמעת^י מר' לוי יצחק^ב ששמע מר' אברהם^י כך, שער ס' שנה זאל מען זיך רייסין

הרחבות וכיאר

ברוסיא? האם ר' לוי יצחק, אכן אישר את הדברים? על כך ראה בהערות הבאות.

יג. הרה"ח ר' שמואל הורביץ זצ"ל נסע לאומן במסירות נפש מתוך סכנת נפשות של ממש, והגיע לשם לבסוף בסוף שנת תרפ"ט, למעלה מעשר שנים לאחר הסתלקות הרה"ק רבי אברהם ב"ר נחמן זיע"א. באומן פגש לראשונה הרבה מגדולי חסידי ברסלב, ובניהם הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל, מתלמידיו הקרובים של ר"א בר"ן.

לאחר תקופה של תלאות קשות, ולאחר שישב בכלא הסובייטי למעלה משני חודשים הוא ניצל בנס ומצליח לחזור לארץ ישראל. לאחר חזרתו לירושלים, הוא מדפיס מחדש את הספר כוכבי אור בשנת תרצ"ג, עם הוספות רבות שטרם נדפסו. בין ההוספות, הערה זו בשמו של ר' לוי יצחק, שעוד גר אז באומן ונשאר בכל שנות המלחמה ברוסיא הסובייטית.

לאחר כ-15 שנה, בשנת תש"ח מגיע ר' לוי יצחק לארץ ישראל, שם הוא נפגש בשנית עם הר"ש הורביץ. בשנת תשכ"א, עוד בחייו של הר"ש הורביץ, מודפסת מהדורה נוספת של הספר כוכבי אור, המבוססת על מהדורת תרצ"ג. רק אחת מהערות המעתיקים, נמחקת ממהדורה זו, ומכל המהדורות הבאות. הערתו זו של הר"ש בשם רל"י. האם ר' לוי יצחק הכחיש שמועה זו שנאמרה בשמו? על כך ראה בהערה הבאה.

יד. הרה"ח רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל, היה כאמור מתלמידיו הקרובים של הרה"ק ר"א בר"ן זיע"א. פעמים רבות שמע מפי מהר"א בר"ן את דעתו בענין הנסיעה מארץ ישראל לחו"ל לראש השנה. ר' לוי יצחק ידוע כדייקן גדול בשמועות שהעביר בשם רבו, והוא משנן באוזני תלמידיו בארה"ק, את ששמע מרבו מילה במילה:

הכותב, לקשרם להוראת מוהרנ"ת לבנו. על פי דבריו שם, ראש השנה של הצדיק לאחר הסתלקותו, יכול לקשר גם את הנמצא בגלות, אל קדושת ארץ ישראל ולהביאו לשם בפועל. כל זאת נעשה ע"י התקשרותו של הצדיק לארץ ישראל, בפרט לאחר שנכלל בה יותר ויותר לאחר הסתלקותו. מהקשר הדברים מובן, כי קיבוץ רבינו הקדוש בחו"ל, יכול לזכות את המשתתף בו, להתקשר לקדושת ארץ ישראל אפילו בגלות, קשר שיגרום בסופו של דבר, להוציאו מכוח אל הפועל ולזכות לקדושת ארץ ישראל ממש, יחד עם הגעתו בפועל לארץ הקודש.

אכן, זכה בנו רבי יצחק זצ"ל, לאחר שנים בהם השתתף בקיבוץ ראש השנה באומן שבחו"ל, לבוא ולדור בארץ ישראל בשנותיו האחרונות (תרכ"ח-תר"ל). בשנים אלו, זכה להתקשר אל רבינו הקדוש בימי ראש השנה הקדושים, ממקומו האמתי הנצחי בארץ הקודש. זכותו תגן עלינו, אמן.

ראה אות י"ג שם: "שְׁנַתָּנוּ לָנוּ צְדִיקֵי אֲמַת בְּכָל דוֹר שֶׁהֵם בְּחִינַת מְרַכְּבָתוֹ שֶׁל מְקוֹם שֶׁהֵם מְמַשִּׁיכִים אֶלְקוּתוֹ לְמַטָּה בְּאַרְץ הַזֹּאת גַּם בְּתַלְקָהּ הַגְּלוּת... וְעַל יְדֵי זֶה הֵם מְגַבְּיֵהִין אֶת כָּל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁל זֶה הָעוֹלָם שֶׁיְהִיָּה נִכְלָל בְּבְחִינַת מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם. שְׂזָהוּ בְּחִינַת קְבוּץ גְּלוּת, ...וּמְגַבְּיֵהִין כָּל אֶחָד מְמַקְוֵמוֹ הַגְּשָׁמִי לְבְּחִינַת לְמַעַלָּה מֵהַמְּקוֹם שֶׁשָּׁם שׂוֹרֵשׁ מְקוֹמוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. וְעַל יְדֵי זֶה הַכֹּל יִחְזְרוּ לְמְקוֹמָם הַקְּדוּשׁ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְירוּשָׁלַיִם וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ"

יב. הערה זו המופיעה בסוגריים, נכתבה ע"י הרה"ח ר' שמואל הורביץ זצ"ל, המו"ל של מהדורה זו (תרצ"ג). היא איננה מופיעה באף אחת מן המהדורות הבאות של הספר כוכבי אור. מדוע הושמטה הערה זו? מתי ואיך התקבלה שמועה זו מהרה"ח ר' לוי יצחק בנדר, שהיה גר באותם שנים

פון א"י אויף ר"ה^{טו} וכו' אבל אחרי כן לא יצרך וד"ל - המ' שמואל הורוויץ^{טז}).

הערה א'

{דף מ"ב למעלה ללא סימן}

"והנני אומר כי כל הנ"ל כלול בקדושת ארץ ישראל, שהיא כלליות הקדושה כמובא בליקוטי מוהר"ן^י. ומה יש לומר עוד כלל [שהרי מובא] ב'זמרת הארץ'^י, כי יושבי ארץ ישראל מקיימין בכל עת כל המצוות! ואיך שייך דבר גדול מזה? אלא צריך לומר בהכרח, שהפירוש (--). והכלל, שאין לסמוך כל כך על

הרחבת וכיבוד

ועל כן נאמר בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, (דְּבָרִים י"א) "תמיד עיני ה' אלקיך בָּה" כִּי שָׁם הוּא נֶקְוָה"

יח. ספר זמרת הארץ למוהר"ר נחמן מטשהערין זיע"א, ח"א אות ק'. – "...וגם ישיבת ארץ ישראל בעצמה אמרו רז"ל ששקול ככל המצות נמצא שמקיימין בכל עת כל המצות על ידי ישיבת ארץ ישראל."

על עלי הספר זמרת הארץ, סימן והדגיש מוהר"ר שלמה וועקסלער זיע"א מילים אלו בכתבת ידו הק', תוך שהוא מציין בשולי הגליון "תא חזי גדולת מעלת מצוה הזאת ותתבונן אם יש בתורה כולה מצוה אחרת שהיא דוגמתה שיכולים לקיי"ם בה כ"ל המצוות בכ"ל ע"ת ואם כן, בודאי בדין הוא שלא יצא אדם מא"י בשום פעם ויעשה כמו יצחק אבינו זי"ע לקיים אל תרד מצרימה ומצרי' כולל כל האומות וארצותיהם... וכן איתא בליקו"מ ס' סימן ד' כי כל הגליות נקראו ע"ש מצרים מפני שהם מצרים לישראל .... וע"י הצדיק שהוא בחי' ציון גי' יוס"ף הצדיק נתבטל מלכותם וממשלתם של כל הגוים ב"ב אכ"ר"

[הוא אחז שלא נוסעים מארץ ישראל! לא ש'אין לי פה את הרבי' יש לי את הרבי כאן גם כן! בוודאי שאני בעצמי שמעתי את זה ממנו!] (הקלטה מס' 1) [האם שמעתם כך ממנו בעצמו?] [כן! רק פעם אחת?! הרבה פעמים!!] (הקלטה מס' 3) (ראה בסוף הקונטרס, שם מובא תמלול ההקלטות במלואם)

טו. תרגום ללשה"ק: שיקרע עצמו מארץ ישראל על ראש השנה.

טז. הערה זו של הר"ש הורוויץ זצ"ל, היא שעוררה, כפי הנראה, את הרה"ק רבי שלמה וועקסלער זיע"א, לכתוב את הערותיו הנחרצות המפקיעות את השמועה המוטעית. כפי העולה מדברינו לעיל, הוכחה שמועה זו גם ע"י ר' לוי יצחק בעצמו. ככל הנראה אף הר"ש הורוויץ, חזר בו משורות אלו, כפי שמשתקף מהעובדה כי השמועה המוטעית נמחקה כבר מן המהדורה הבאה, שהודפסה עוד בחייו וכן מכל המהדורות הבאות. ביני וביני נתיישרה השמועה בלא חולק, ובאה על מקומה בשלום.

יז. ליקוטי מוהר"ן רל"ד "כִּי אָרְץ יִשְׂרָאֵל הוּא כְּלָלִית הַקְּדוּשָׁה שֶׁבְּכָל הַקְּדוּשׁוֹת כִּי שָׁם כָּל הַעֲשׂוֹת קְדוּשׁוֹת

דיבורים שבעל פה^ט. כאשר שמעתי מפי רבי אברהם בעצמו. והעוסק במצוה גדולה^ב שהיא בחינת 'גדלות דגדלות'^{כב}, בודאי פטור ממצוה אחרת ויש לדבר עוד הרבה^{כב} בכל זה מה שאין מכיל הדף —

— ואשרי יושבי ביתך לנצח עוד יהללוך סלה —

הערה ב'

{דף מ"ב מימין. על המילים 'שאין דבר גדול מזה כמובא* בחיי מוהר"ן} " *ונראה לי עוד גם כן מגודל אש דקדושה לציון^{כב} תובב"א,

יש לומר, כי רצונו לומר, כי בראש השנה אם הוא אצלו, הוא בחינת מוחין דגדלות וגדול יותר מכל מה שזוכין בחוצה לארץ. אכן, ארץ ישראל הוא גדלות דגדלות^{כב} כמובא

הרחבות וכיאר

זצ"ל על עלים לתרופה מכתב כ"ט. על דברי מוהרנ"ת לבנו לגבי הנסיעה לאומן לראש השנה)

כג. זה לשון הרה"ק רבי אברהם ב"ר נחמן זיע"א - "כי אף על פי שכל הדברים הנאבדים יהיה ממלאך האף והכעס שממונה על כל המשחיתים והדינים, אבל דרך האש והתבערה הוא, מעיקר האף ומדת הדין הנ"ל ובתכלית ביטולו שבציון הר קדשו [שבארץ ישראל] נתבטל מדת הדין שלמעלה ונהפך ליקוד אש, גם ממילא מבואר שביקוד האש דקדושה לציון הר קדשו [הנזכר שם] נתבטל הדין ואש הגהינים מעל האדם" (חכמה ותבונה, ביאור למעשה ד' ממלך שגזר שמד)

כד. כלומר, אם הוא בחו"ל, כאשר מקיים רצונו של אדמו"ר הקדוש מוהר"ן זיע"א בכך שנוסע אליו לראש השנה, - הוא 'מוחין דגדלות', כלפי כל מה ששייך לחו"ל ואכן אין בנמצא דבר גדול מזה. אמנם, דברי רבינו הקדוש שנאמרו לגבי חו"ל, מקבלים משמעות חדשה בארץ ישראל. שהרי על ארץ ישראל אמר רבינו הקדוש שהוא 'גדלות דגדלות', אם כן,

יט. לכאורה כוונתו אל עצם הוראת מוהרנ"ת לבנו, שכיוון שלא נכתבה לדורות אלא נאמרה כהוראה פרטית בע"פ, אין ללמוד ממנה כל כך.

כ. 'יושבי ארץ ישראל עוסקים במצות ישיבת ארץ ישראל, ששקולה כנגד כל המצוות ופטורים ממצוה הגדולה הזו' [של הקיבוץ באומן בראש השנה] (הערות מהר"ר שלמה וועקסלער על עלים לתרופה מכתב ר"ס).

כא. ראה לקמן הערה ב' ובהרחבות שם.

כב. 'הרבה' אין מכיל הדף, אך מעט הרחבה וכיאר אנו מוצאים בהערותיו של רבי שלמה במקומות אחרים. - "לענ"ד היינו לאנשי חו"ל, ולא ליסע מארץ ישראל ח"ו לחו"ל על ראש השנה, כי שמעתי בפירוש כן מדברי אנ"ש שליט"א. וכבר אמר רבינו זכרונו לברכה כי ארץ ישראל גדלות דגדלות על כן היא גדול מדבר הגדול שבחו"ל. ואמרו חז"ל בגמרא ירושלמי (נדרים פ"ו סוף ה"ח) שחביב לה' יתברך יותר, כת קטנה בארץ ישראל מסנהדרי גדולה בחו"ל ולכן נראה עדיף כת קטנה. (הערות מהר"ר רבי שלמה וועקסלער

בספר חיי מוהר"ן^{כה}.

ואין תורה ואין מצוה כתורה ומצוה בארץ ישראל וגם כח הצדיק ותורתו נמשך מארץ ישראל כמובא בליקוטי הלכות מ"ז. [או: בזמרת הארץ ועיין ודוק].

הרחבות וכיאר

כי השהיה בארץ ישראל, בפרט בראש השנה, על אחת כמה וכמה שגדולה יותר מההשתתפות בקיבוץ שבחו"ל.

מוהר"ר **שלמה וועקסלער** זצ"ל מדייק במקומות רבים בלשון מוהרנ"ת, כמו למשל מסיפור נסיעתו לארה"ק, כי אזהרותיו המרובות להגיע ל'אומן' לראש השנה, מכוונות אל יושבי חו"ל בלבד ולא אל יושבי ארץ הקודש, הנמצאים במקומו האמיתי והנצחי של צדיק האמת. ואכמ"ל.

כה. "ושמעתי בשם רבנו זכרוננו לברכה שאמר, כי קודם שבאים לגדלות צריכין לפל בתחלה לקטנות **וארץ ישראל הוא גדלות דגדלות** על כן צריכין לפל בתחלה לקטנות דקטנות" (חיי מוהר"ן אות ק"מ). וכתב על כך אדמו"ר מוהרנ"ת זיע"א "הצדיק בְּחִינַת דָּוִד מְשִׁיחַ שְׁעוֹשֶׂה עֲצָמוֹ עֲנִי, הוּא דִּיקָא יְכוּל לְהִמְתִּיק הָעֲנִיּוּת וְהַאֲבִיּוּנוֹת בְּשִׁרְשׁוֹ. דְּהִינּוּ שֶׁהוּא מִמְתִּיק כָּל הַמַּחֲזִין דְּקִטְנוּת וְתַכְלִית קִטְנוּת דְּקִטְנוּת עַד קֶצֶה הָאֲחֵרוֹן עַד אֵין תַּכְלִית, הַכֹּל הוּא מִמְתִּיק בְּשִׁרְשׁוֹ הָעֲלִיּוֹן הַגָּבֹה וְהַנּוֹרָא מְאֹד שֶׁהוּא בְּחִינַת אֵין שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִכָּל הַמַּחֲזִין דְּגִדְלוֹת וְקִטְנוּת שְׁשָׁם כֵּלָא חֵד. וְהַכֹּל נִמְתַּק שָׁם וְכַנֵּ"ל. פִּי זֶה הַצְּדִיק בְּחִינַת דָּוִד מְשִׁיחַ אֶף-עַל-פִּי שְׁעוֹשֶׂה עֲצָמוֹ כְּעֲנִי מִמֶּשׁ וּמִשְׁתַּף עֲצָמוֹ עִם כָּל הָעֲנִיִּים וְהַדְּלִים וְהַשְּׂפֹלִים שְׁבָעוּלָם, אֶף-עַל-פִּי-כֵן אֵינוֹ נוֹפֵל חֵס וְשְׁלוֹם לְבְּחִינַת מַחֲזִין דְּקִטְנוּת, אֲדַרְבָּא בְּתַכְלִית עֲנִיּוּתוֹ וְשְׁפָלוּתוֹ הוּא בְּתַכְלִית הַגְּדֻלוֹת דְּגִדְלוֹת, פִּי אֲצִלוֹ גְּדֻלוֹת וְקִטְנוּת כֵּלָא חֵד. שְׁזָהוּ בְּחִינַת הָעֲנִיּוּת שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנוֹ וּמְשִׁיחַ וְדָוִד וְכָל הַצְּדִיקִים הַגְּדוֹלִים הָאֲמֵתִיִּים וְכַנֵּ"ל." (הלכות מנחה הלכה ה' אות ח')

הנמצא שם, מקיים את רצון רבה"ק באופן נעלה יותר מהנוסע אליו לראש השנה, שאין דבר גדול בחו"ל מזה. [אמנם **ראש השנה אצל רבינו הקדוש - בארץ ישראל**, הוא 'ארץ דבר גדול מזה - בארץ ישראל'. לכן ראש השנה בארץ ישראל אצל רבה"ק, הוא '**גדלות דגדלות**', כי גדול יותר מכל מה שאפשר לזכות בחו"ל ובארץ ישראל גם יחד].

[ויש להוסיף כאן, כי הלשון שאמר רבינו הקדוש '**מי שרוצה להיות יהודי, דהינו לילך מדרגא לדרגא אי אפשר כי אם על ידי ארץ ישראל**' נשמעה מפיו הק' בראש השנה אל המסתופפים בצילו- "ואמר אז 'כונתי ארץ ישראל הזאת בפשיטות עם אלו הבתים והדירות" ואמר בלשון אשכנז בזו הלשון: 'איך מיין טאקע דאס ארץ ישראל מיט דיא שטיבער מיט דיא הייזער'. כלומר שכל כוונתו במה שהאריך במעלת ארץ ישראל כוונתו כפשוטו על ארץ ישראל הזאת שבני ישראל נוסעים לשם, שרצונו שכל איש ישראל כל מי שרוצה להיות איש ישראל באמת יסע לארץ ישראל"]

וכתב על כך ג"ע מוהרנ"ת זיע"א "וזו אשר העיר לבבי ביותר וחזק אותי ביותר, לעבר על כל המניעות הרבות שהיה לי בלי שעור לשבר כלם ולבוא לארץ ישראל. ברוך השם יתברך אשר היה בעזרי לשבר מניעות ובלבולים ועכובים כאלה, ולבוא לשם בשלום ולחזר בשלום." (חיי מוהר"ן אות ט"ו).

וראה במקום אחר, כי אכן לא היה מוהרנ"ת באומן, בראש השנה תקפ"ג, מחמת נסיעה זו. ומכאן מובן, כי גדלה מעלת הנסיעה לארץ ישראל יותר מההשתתפות בקיבוץ בראש השנה. ובנקל להבין

וגם, כשנתוסף נפש בארץ ישראל^{כב} נתוסף קדושת ארץ ישראל והבתים^{כג}. ובפרט בירושלים עיר הקודש תובב"א.^{כד}"

הערה ג'

{דף מ"ג צד שמאל למעלה. על המילים 'שמע* מר' אברהם ז"ל}

"ואני שמעתי זאת, מרבי אברהם זכר צדיק לברכה. שסיפר, כי פעם אחת נסע אחד מאנשי שלומינו על ראש השנה לחוץ לארץ^{כז}. וענה ואמר על זה אביו, מוריני הרב

הרחבת וכיבוד

תהיה ירושלים קרית מלך רב כי אז יתגלה ויתפרסם גדולתו ית' ע"י נפלאות וגבורת וריבוי הבתים הנוראים הנ"ל ואז יתקן מה שפגם קרח..."

"וזהו שמספרים שם בכל המזמור מנפלאות הבתים והארמנות של ירושלים ... כי כל מה שמשבח ומפאר ומספר מנפלאות בנין ירושלים והבתים והמגדלים והארמנות שלה הכל כוונתו על בחי' הבתים הנ"ל הנפלאים הנבנין על ידי קיבוץ הקדוש על ידי תוספת שכנים שהם כל הנדחים שיחזרו ויתכנסו לתוכה כנ"ל. כי ירושלים היא מקום התפלה כנ"ל ועל כן מעולם לא אמר אדם לחבירו צר לי המקום שאלין בירושלים כי ירושלים כל בנינה מבחינת קיבוץ הנדחים שהם בחינת שכנים הנזכר לעיל בבחינת בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס כנ"ל ועל ידי תוספת השכנים הנ"ל אין צר ודוחק לשום אדם מחמת שכל מה שנתוסף שכן לקיבוץ של התפילה נתרבין הבתים מאד מאד כמבואר לעיל שלא כמדת בשר ודם וכו' כנ"ל ומשם נמשך הארה גדולה גם לבתי ירושלים הגשמיים שלא אמר אדם מעולם צר לי המקום בירושלים:"

כט. כפי שהזכרנו בפתיחה, הרה"ק רבי אברהם ב"ר נחמן זצ"ל בעצמו, היה נוסע במשך כל עשרים השנים בהם דר בארה"ק (תרנ"ד – תרע"ד), לקיבוץ אנשי שלומינו באומן בימי ראש השנה. רבי אברהם, שהכיר את דעת אביו מוהר"ן מטולטשין זיע"א, דאג לחזור עליה באוזני תלמידיו.

כו. "וכן גודל מעלת נפשות הנתוספות על יושבי ארץ ישראל בכדי לעבוד שם את ד' באמת שע"ז נתוסף אור ההתפארות וקדושת התפילין שלו ית' ביותר וע"ז נתוסף קדושת ארץ ישראל ביותר. (זמרת הארץ להרב מטשעהרין אות מ', תניינא)

כז. "הינו ירושלים הבנויה מבתי בני ישראל, פי עיר הקדושה מפל ערי ישראל וכל העירות והבתים של ישראל מקבלים קדשתם מעיר מלכותנו וקדשתנו שהיא ירושלים" (חושן משפט ב-מעקה ושמירת הנפש ד:-אות ב)

כח. לעיל בכוכבי אור כתוב 'ועין בליקוטי הלכות הלכות נזקי שכנים הלכה ד' שאין ערך להעבודה שיעבוד האדם בפני עצמו אפילו כל היום, נגד נקודה אחת כשמצטרף וכו' עין שם" עכ"ל.

וזה לשון אדמו"ר מוהרנ"ת זיע"א שם בהמשך הדברים – "כי כל ישראל יתקבצו ויתאספו יחד עם כל השכנים ויבאו כל האובדים והנדחים והשתחויו לה' וכו' בירושלים, ואז יתקבצו 'בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס" כי כל הנדחים והאובדים שהם בחינת תשתפכנה אבני קדש בראש כל חוצות, יתפנסו ויתאספו לתוך ירושלים הבנויה להדות לשם ה' שהם בחינת רבוי הבתים הנפלאים הנבנים מהצורפים הנ"ל. שפעל הדי רבוי הבתים מאד מאד נתקבצין ונתפנסין השכבין בחוץ ממילא לתוך הבתים כי מקיפין ומסבבין אותן ברבוי הבתים הבנויים מרבוי הצורפים מאד כמבואר בשיחותיו הק' בענין זה ואז

רבי נחמן [מטולטשין] זכר צדיק לברכה כי נתגרש מזהג^ל כו^לא. וכמובא, כי קדושת ארץ ישראל, בחינת קדושת גן עדן. כמו שכתוב ביחזקאל ל"ו - "וְאָמְרוּ הָאָרֶץ הֲלִזוּ הַנְּשֻׁמָּה

הַיְתָה כְּגַן עֵדֶן... " וגו'

הערה ד'

{דף מ"ג שורה אנכית בצד ימין. ללא סימן}

"וגם שמעתי מפיו [של רבי אברהם זצ"ל], שאחר פטירת מוהרנ"ת, קיימו כמה בני הנעורים רצון מוהרנ"ת לבא לארץ ישראל לדור שם בקביעות^{לב} ואם כן אין זאת ה'שמועה^{לג} כדי לסמוך עליה כידוע שאמר כזאת על דברים שבעל פה וכו' "

הרחבות וכיבוד

לב. מתלמידי אדמו"ר מוהרנ"ת זיע"א שנסעו לדור בקביעות בארץ הקודש ניתן למנות לדוגמא את ר' מאיר מטעפליק, ר' אפרים ב"ר נפתלי, ר' נחמן מהייסין, ור' נתן בר' יהודה מטבריה.

לג. הדגשה במקור. מסימון ההערה בכתב היד עולה ש'השמועה' היא השמועה שמביא הר"ש הורוויץ שיש לעזוב את ארץ ישראל מפני ראש השנה באומן. אך מתוכן הדברים ניתן היה להבין כי הם מתייחסים לשמועה ממוהרנ"ת הנוגעת לעצם הדירה בארץ ישראל לבני הנעורים. ונראית כוונתו, כי ה'שמועה המוטעית, לפיה יש להקרע מארץ ישראל בשביל ראש השנה, נובעת מהבנה לא נכונה של הוראת מוהרנ"ת לבנו שלא לדור בארץ ישראל לפני גיל שישים. העובדה שתלמידיו הגדולים של מוהרנ"ת עלו בעצמם בימי נעוריהם, או הורו כן לאחרים, מוכיחה כי הוראת מוהרנ"ת לבנו היתה הוראה פרטית. על פי מה שקיבל רבי שלמה מפי רבו ראב"ן, אין לדקדק מדברים שבעל פה, כפי שמדקדקים בדברים שבכתב. כיוון שהוראה זו לא נכתבה להדיא ע"י מוהרנ"ת, הרי שאין לדייק ממנה ולהפכה להוראה כללית שלא לדור בארץ הקודש לפני גיל שישים. על כן, מסתבר כי השמועה בשם רל"י בשם הראב"ן

לא צריך ליסוע מארץ ישראל לראש השנה באומן, כל סיבת נסיעתי היא למען 'תורה דרבים'. וראה לקמן בשכתוב ההקלטות מדברי תלמידו הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל שחזר באוזני תלמידיו פעמים רבות על דברי רבו 'מדוע אני נוסע? לא מפני ראש השנה רק מפני תורה דרבים'.

ל. הדגשה במקור. עיין במ"א במאמר 'לכנס בשלום אל הגן' ביאור והרחבה למילים אלו.

לא. "ועל-כן נתגַרַשׁ מִגַּן עֵדֶן, שְׁהוּא קִדְשֵׁת הַבַּיִת הַמְקֻדָּשׁ, שְׁהוּא קִדְשֵׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, פִּי צִיּוּרָא דְמִשְׁכְּנָא וְדְמִקְדָּשָׁא כְּצִיּוּרָא דְגַן עֵדֶן פִּי עַל-יְדֵי שְׁפָגַם בְּתַמִּימוֹת וּפְגַם בְּהַחֲסֵד חֲנָם הַנְּ"ל עַל-יְדֵי זֶה פְּגַם בְּקִדְשֵׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁהוּא בְּחִינַת קִדְשֵׁת הַבַּיִת הַמְקֻדָּשׁ, שְׁהוּא בְּחִינַת הַגֶּן עֵדֶן, פִּי עֶקֶר קִדְשֵׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא עַל-יְדֵי הַחֲסֵד חֲנָם הַנְּ"ל וְעַל-כֵּן נִתְגַּרַשׁ מִגַּן עֵדֶן וְנִתְרַחַק מִהַנְּהַר הַיּוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן וְכוּ', שְׁהוּא בְּחִינַת מִימֵי הַחֲסִדִּים הַנְּמַשְׁכִּים מֵעֵדֶן הָעֲלִיּוֹן, שְׁהוּא בְּחִינַת הַתּוֹרָה הַנְּעֻלְמָת, שְׁהוּא בְּחִינַת רַחֲמִים פְּשׁוּטִים וְחֲסִדִּים גְּדוֹלִים וְאֵז נְגַזֵּר עָלָיו "בְּעֶצְבוֹן תֵּאֶכְלֶנָּה", (ליקוטי הלכות או"ח א' הלכות בית הכנסת הלכה ה' אות ל"ד)

הערה ה'

{דף מ"ג שורה אנכית בצד ימין. ללא סימן}

"וגם אמר לי פעם אחת רבי אברהם נוחו עדן, שמקנא אותי בהמצוה, שנמנע על ידי מוריני הרב רבי ישראל הלוי^{לו} [קארדונער] מלצאת מארץ ישראל על ראש השנה^{לה} לרבינו זכרוננו לברכה זיע"א."^{לו}

הרחבת וכיאר

יעזוב בשל כך את ארה"ק.
 לו. כפי שהוזכר לעיל [פתיחה עמ' 6], רבי אברהם בעצמו היה נוסע כל אותם שנים שדר בארה"ק, לימי ראש השנה. **'מדוע אני נוסע? לא מפני ראש השנה רק מפני תורה דרבים'**. [ראה נספח] אף למען מטרה זו, התקשה רבי אברהם להכריע האם הוא אכן נוהג כשורה. כמתואר ביומנו של הרה"ח ר' שמואל פרידמאן הי"ד, כמה פעמים חזר בו ר"א מהחלטתו לנסוע, ושב מעיר הנמל יפו בחזרה לביתו בירושלים. לאחר כמה ימים, חזר בו בשנית, ונסע לדרכו. לא פלא אם כן, כי רבי אברהם מקנא בתלמידו הרה"ק **רבי שלמה וועקסלער** זצ"ל, שגם עליו לחצו אנ"ש באומן שיגיע לפקוד את מחניהם (כמו שמוזכר במכתב ז' בספר שארית ישראל) אך רבי שלמה, מבין לעומק את דעת רבו ר"א ומצליח להשפיע גם על אחרים ובפרט על אדם גדול כרבי ישראל זצ"ל שלא לוותר על ארץ הקודש. הרי קיבל מרבו, כי דווקא בארץ ישראל, שם 'מקומו האמיתי והנצחי' של אדמו"ר הקדוש מוהר"ן זיע"א.

בסוף ימיו של רבי אברהם, הביע באוזני תלמידיו באומן, חרטה עמוקה, על עוזבו את ארה"ק. אם יזכהו ה' לשוב לארה"ק, ידר נדר על דעת רבים, שלא ליסוע עוד (מובא גם בשיש"ק ג', תקצ"ד. ראה עוד לקמן בנספח). על תמיהת תלמידיו כיצד יוותר על פקידתו את ציון רבינו הקדוש, השיב רבי אברהם, כי בהליכתו אל הכותל המערבי בירושלים תובב"א, הולך הוא אל רבינו הקדוש ממש כמו בציונו שבחו"ל. (סוף ספר כפתור ופרח בשם הרה"ח ר' אליהו חים רוזין זצ"ל תלמיד הראב"ן, ולקמן בנספח) דבריו אלו עולים יפה עם המובא בספר חכמה ותבונה אות ג', מכתביו של רבי שלמה 'הנה שמעתי ביום אתמול, עשירי בשבט יארצייט הצדיק הרש"ש, שסיפר מהור"ר אברהם נ"י בשם

שהסמיק הר"ש הורוויץ להוראה זו של מוהרנ"ת, אין היא שמועה חזקה שאפשר לסמוך עליה.

לד. הרה"ק **רבי ישראל הלוי הלפרין** זצ"ל המוכר יותר כר' **ישראל קארדונער** שימש את הרה"ק **רבי נחמן מטשעהרין** זצ"ל ששלח אותו להרה"ק **רבי משה ברסלבר** זצ"ל, תלמיד קרוב לאדמו"ר מוהרנ"ת. על פי עדות תלמידו המפורסם הרה"ח רבי ישראל בער אודסר זצ"ל, זכה עוד לקבל מהרה"ק **מוהר"ן מטולטשין** זיע"א. **בשנת תרס"ד** עלה ובא הרה"ק רבי ישראל זצ"ל לארץ הקודש, ושם זכה לקבל מהרה"ק **רבי אברהם ב"ר נחמן מטולטשין** זיע"א. רבי אברהם נסע בפעם האחרונה מארה"ק במנ"א **תרע"ד**, ומאז לא פגש את תלמידו רבי שלמה. מכאן שדברי הראב"ן המוזכרים בהערה נאמרו בין תרס"ד-לתרע"ד.

לה. בספר **'אמונת אומן'** מכתב ל"א, רבי ישראל מסביר מדוע איננו נוסע לראש השנה באומן. במכתב, מחודש **מנ"א תרס"ט**, הוא מקדים ומתנצל בפני חסידי ברסלב באומן, שניסו לשכנעו שלא יוותר על ההשתתפות בקיבוץ, ומספר על המניעות שעומדות בפניו מלנסוע אליהם. כמובן, כך הוא מציין בדבריו, כלפי חיוב הנסיעה לראש השנה אין אלו מניעות כלל, אך טעם נוסף וסודי יש לו לכך שהוא נותר בארה"ק. **"ויש בזה סתרי נסתרות איך שנשמת הצדיק באה תיכף אחר הסתלקותו לארץ ישראל כמבואר בכמה מקומות ממדרשי חז"ל ומדברי רביה"ק נראה גם כן איזה רמזים מזה... כמו שסיפר המעשה הנדפס בחי"מ מהביהכנ"ס שיש בירושלים עיי"ש ועוד ועוד דיבורים בעל-פה ובכתב..."** על פי דברים אלו נוכל לשער מה היו סגנון הדברים על ידם זכה הרה"ק **רבי שלמה וועקסלער** זצ"ל ב'המצוה' הגדולה, מניעת הרה"ק **רבי ישראל קארדונער** זצ"ל מלנסוע לראש השנה, ולפעול אצלו שלא

{שני קטעים נוספים מספר כוכבי אור עליהם הערות מוהר"ר שלמה זיע"א בנושא הנ"ל.}

(ג) עוד אמר פ"א אודות הנסיעה לאומין על ר"ה שאם היה הדרך לשם מחופה בסכינים הייתי רוחש על ידי ורגלי כדי לבא לשם על ראש השנה

(ד) שמעתי מר' נחמן ב"ר שכנא ז"ל ששמע ממנו לענין נסיעת ראש השנה וכו' והיוצא מדבריו הק' שכל נסיעה ונסיעה של כל אחד ואחד יהיה לה חלק בקץ הגאולה.

הערה ו'

{דף מ"ג צד שמאל למטה. על המילים 'יהיה לו חלק בקץ' הגאולה'}

"כתב בספר תולעת יעקב^ל שבזכות ישיבת ארץ ישראל תהיה הגאולה העתידה במהרה בימינו אמון, שיביא המשיח במהרה בימינו"

הערה ז'

{דף מ"ג למטה על המילים 'על ידי ורגלי כדי לבוא לשם על* ראש השנה'. המשך מהערה ו'}

"ועיין בספר ימי מוהרנ"ת^{לח} שאמר רבינו זכרוננו לברכה להיות בארץ ישראל בקביעות. וזה אמר לבני נע"ורים. ואפילו אם הדרך מלא נחשים ועקרבים^{לט} היה הולך לארץ ישראל תובב"א"^מ

הרחבות וכיבוד

לְהִשְׁתַּקֵּעַ וְלְדוֹר שָׁם בְּקַבְיֵעוֹת (ימי מוהרנ"ת ח"ב הקדמה) לט. "...אָבֵל אָנֹכִי, יְתִמִּי דִּיתְמִי, אֲנִי צָרִיכִין לְהִתְגַּלֵּל בְּרַפְּשׁ וְיִטִּי וְלִרְחֹשׁ עַל הָאָרֶץ בֵּין נְחָשִׁים וְעַקְרָבִים, עַד שְׁנִזְנָה לְנִשְׁקַע עֶפֶר אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל וְלִהְתְּגַלֵּל בְּעַפְרָהּ הַקְּדוּשָׁה וְלִשְׁאֵב מֵאֲוִירָהּ הַקְּדוּשָׁה וְהַנּוֹרָא; וְאֶף-עַל-פִּי שְׂאִין אֲנִי יוֹדְעִים כָּלֵל מֵהוּ אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל" (ימי מוהרנ"ת כ"ה)

מ. מן הראוי להביא כאן בענין זה את הערת מוהר"ר שלמה וועקסלער זיע"א על ספר 'עלים לתרופה' שנכתבה סמוך לדברי אדמו"ר מוהרנ"ת זיע"א לבנו רבי יצחק 'שגם אתה תהיה נמנה בימי ראש השנה וכו' כל ימי חיך' וכך כותב רבי שלמה בשולי בדף- "בלי ספק כן היה כל זמן שהיה בחו"ל ולא בעת שיבא מחו"ל להבדיל, לארץ הקודש. על כך בלי ספק לא כיון, שמארץ הקודש יסע לשם. כי קדושת ארץ הקודש, אחת עם קדושת הצדיק. כמובא בהלכות שלוחין ה' אות מ"א." (מתוך כת"י רבי שלמה וועקסלער על הספר 'עלים לתרופה' התפרסם לראשונה בקונטרס 'אוצר של יראת שמים' ח"ד.)

מוה"ר זלמן הרב ממעדודווקא, בשם הרה"ג ר' נחמן הרב מטשעהרין ז"ל... ובסיום הדברים כותב- **'כי הצדיק דר אצל כותל המערבי תובב"א'**

לז. "כי הדר בחו"ל הוא תחת רשות אל אחר. כי היא ממשלת זרים סוד התמורות חלק האומות והנה הוא במקום טמא ומערב קדש בחול, כי גורם גלות וטלטול לשכינה בין הטמאים, כי כל מקום שגלו ישראל שכינה עמהם. אבל הדר בארץ ישראל, הרי הוא תחת רשות הקודש, סוד האמונה הקדושה, כי הוא בבית אלהים. כי ארץ ישראל משכן הכבוד העליון, והדר שם גורם לשכינה לצאת מגלות הטמאים והנה הוא מבדיל בין קדש לחול ובין טמא לטהור, ומודדין לו מדה כנגד מדה שלא יבא בגלות התמורות ויעלה מעלוי לעלוי להצטרר בצרור החיים סוד העולם הבא." מתוך תולעת יעקב לרבי מאיר ן' גבאי, סוד מוצאי שבת.

לח. וְגַם גְּלָה לָנוּ גְדֵל הַחַיּוּב פְּמַעַט עַל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְפִי שְׁעָה עַל כָּל פְּנִים, אִם אֵי אֶפְשָׁר לוֹ

אהרית דבר

"אמר לי פעם אחת רבי אברהם נוחו ערן, שמקנא אותי בהמצוה, שנמנע על ידי מורינו הרב רבי ישראל הלוי [קארדונער] מלצאת מארץ ישראל על ראש השנה" (הערה ה' לעיל)

ערב ראש השנה תשפ"ג. הרה"ק האלוקי רבי אברהם ב"ר נחמן זצ"ל, ממשיך לקנאות בתלמידיו, ללא כל ספק. גם לאחר פטירתם, הם ממשיכים במצוה אותה התחיל רבי אברהם, לזכות את הדורות הבאים במסורת שהתקבלה מפי גדול תלמידי אדמו"ר מוהרנ"ת זיע"א, בענין הנסיעה לראש השנה ליושבי ארץ הקודש. כפי שכבר ראינו, גם אצל חשובי חסידי ברסלב כהרה"ח רבי שמואל הורוויץ זצ"ל, הם עוד מספיקים לתקן את הרושם המוטעה שנוצר אצלם, בענין דעתו של רבי אברהם.

שני תלמידים וותיקים אלו, הרה"ק מהר"ר שלמה וועקסלער זצ"ל, ובדור האחרון מורינו הרה"ק רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל, היו ועודם תלמידיו המוסמכים והגדולים ביותר שהותיר אחריו רבי אברהם. שניהם כאחד, לא מסתפקים בהעברת המסורת לגבי אי חיוב הנסיעה ממקומו הנצחי של רבינו הקודש אל ציונו שבח"ל. לאחר חורבן יהדות אירופה ומעברם של יהודים רבים לארה"ק, מציאות חדשה מצטיירת לעיניהם של תלמידי רבי אברהם. הם מזדרזים לפרסם את החיוב המוטל על יושבי ארץ הקודש - חובת ההשתתפות בקיבוץ תלמידי רבינו הקודש 'בארצו ובעירו לבד', בירושלים עיר הקודש טובב"א.

הקיבוץ בירושלים אמנם נוסד עוד **בשנת תרס"ה** בזמן בו עוד ניתן היה ליסוע גם מארץ הקודש לאומן שבח"ל, אך כשלושים שנה לאחר מכן, כששערי רוסיא כבר נעולים ובהגיע לארץ הקודש שרידי עם קודש מאומן וסביבותיה, מרוסיא ומפולין, הרי 'הקיבוץ הקדוש הזה אחד הוא בכל העולם כולו על קדושת שמו של רבנו הק' -

לא באומאן ולא בלובלין^א

וכמו שהתפרסמה לשון 'ההחלטה' בחודש **אלול תש"ב**, עליה מופיע בראש רשימת החותמים הרה"ק מהר"ר שלמה וועקסלער זצ"ל, בראש החותמים -

"בדבר עניין קיבוץ הק' על ראש השנה תש"ג הבעל"ט. חוב קדוש על כל אחד מאנ"ש שיחי' המכונה בשם ברסלבר חסיד ונקרא על שמו של רבנו הקדוש והמקושר אליו ז"ל, די בכל אתר ואתר שבכל ארץ ישראל בפרט מעיה"ק ירושלים ת"ו, לבוא ולנסוע ולהתקבץ יחד לירושלים תוכב"א."^ב

בשנים עברו היו אנשי חו"ל מתקבצים לאומן, ואילו בארץ ישראל התקיים הקיבוץ העיקרי בירושלים. אך עתה, כל זמן שהקיבוץ בחו"ל לא יחזור לקיומו, הרי שרק בירושלים ניתן לקיים את רצונו של רבה"ק 'לבוא אליו לראש השנה'. במילא, נפסקה ההלכה והתפרסמה אף בין אנשי הקבוץ הישן באומן, כי מעתה יתקיים הקיבוץ רק בירושלים עיה"ק ולא שיידך לשנותו למקום אחר.

"כמו כן אין רשות לבטלו, לשנותו בשום פנים למקום אחר עד שנוכה להתקבץ על ראש השנה לאומאן."^ג

גם הרה"ח ר' לוי יצחק זצ"ל שולח מכתב לקראת ראש השנה תש"ח ובו קריאה 'פסק הלכה' כי על הקיבוץ להתקיים דווקא בירושלים עיר הקודש^ד.

בן פסק הלכה! הרב הר' לוי יצחק בנדר שליט"א. מאומאן — הנמצא כעת במחנות בגרמניה — שלח מכתב... ופסק הלכה. שהראש השנה של רבינו ז"ל מוכרח להתקיים ולהתאסף כל הנפשות כולם יחד ובל יעדר נפש אחד — להמקום המסוגל יותר אך-זרק בעיהק' ירושלים ת"ו. כתקנות זקני אנ"ש חסידי ברסלב-הקודמים והראשונים מארץ-ישראל שהתאספו תמיד על כל ראש השנה לעיהק' ירושלים — ואין רשות לשנות מזה —

פסק הלכה בעניין הקיבוץ בר"ה, מר' לוי יצחק בענדער - מתוך כרוז הרי"מ קורמן לר"ה תש"ח

א. מתוך החלטת ראשי חסידי ברסלב ומנהיגיה אלול תש"ב ב. שם ג. שם ד. כרוז לשנת תש"ח להרה"ח יצחק מאיר קורמן, ובספר גנזי אבא להרה"ח ר' אלחנן ספקטור מכתב י"ז.

בחודש אדר תשי"ד מסתלק מהר"ר שלמה ווקסלער זיע"א לגנזי מרומים, לא לפני שהוא מספיק בשנותיו האחרונות לפרסם קריאה נוספת ונמרצת על החוב הגדול להאסף לראש השנה לירושלים דווקא-

"חוב גדול להתאסף יחד אנ"ש לפה עיה"ק על ראש השנה כמו שנהגו
אנ"ש תמיד"^ה

חשיבותו של הקיבוץ בירושלים, הצטייר בפני צעירי החסידים והמתקרבים החדשים, כחשיבות זמנית. אפילו בין הותיקים שבחסידי ברסלב, היו רבים שלא התוודעו לדבריו של מוהר"ן מטולטשין ובנו הקדוש. מפאת מסך הברזל שירד על רוסיא לא נדרשו זקני חסידי ברסלב לענין הנסיעה לאומן מארץ ישראל. האפשרות להקים מחדש את הקיבוץ הישן בדרך שהיתה נהוגה בימי שבתם בחו"ל, היתה נראית כחלום מתוק ולא מציאותי שבעיקר עורר ערגה לימים הטובים בהם עוד זכו לחסות בצילם של זקני החסידים מן הדורות הקודמים, תוך שהם משתתפים בקיבוץ גם בתנאים קשים של רעב ומחסור ולעיתים אף תוך סכנת נפשות של ממש.

תשכ"ג. לאחר שנים של ניתוק ממקום גניזתו שבחו"ל, מצליחים לראשונה קבוצה קטנה של חסידי ברסלב להגיע לצינונו הקדוש של אדמו"ר מוהר"ן זיע"א בעיר אומן שברוסיא. יחד עם אזהרותיו מפני סכנת השלטון הרוסי, ר' לוי יצחק מחזק ומברך את אלו שמתיעצים איתו על כך שיצליחו בדרכם, ומורה להם לעשות זאת בזהירות הראויה לכך. בד בבד עם העלית מספר הנוסעים לאומן, רואה לנכון ר' לוי יצחק ליידע את תלמידיו בארץ ישראל את דעת רבו הגדול 'קדוש בעל רוח הקודש' רבי אברהם ב"ר נחמן זצ"ל, בנוגע לנסיעה לראש השנה "פון ארץ ישראל. איז נישט קיין חיוב צו פארן פאר ראש השנה" [מארץ ישראל, אין חיוב ליסוע לראש השנה]^ה

ה. מכתבו של רבי שלמה, שפורסם בכרוזו של הרה"ח י.מ. קורמן ז"ל, אלול תש"ט.
ו. מעדויות תלמידיו ומההקלטות

תשכ"ה. למרות שמחתו הגלויה מההתעוררות הגדולה שהולכת וגוברת עם השנים לנסיעה לרוסיה אל הציון הקדוש, מוסיף הרה"ח ר' לוי יצחק זצ"ל להסביר לתלמידיו את המעלה הגדולה בהתקשרות לרבינו הקדוש מהכותל המערבי, ושאר מקומות הקדושים בארץ הקודש,

"כי הנאולה השלמה תלויה בציון הקדוש, רק ב"ה שאתם זוכים להיות שם ולומר י' קפיטל תהלים... אם יהיה כאפשרות להיות שם הייתי מדלג על ההרים ומקפץ על הגבעות לומר עוד הפעם י' מזמורי תהלים, רק ב"ה אנו מודים להשי"ת שברחמינו ית' נפתחו המקומות הקדושים, הכותל המערבי אשר השכינה מעולם לא זזה משם, וקבר רחל וחברון, שכם וקבר יוסף הצדיק ועוד הרבה מקומות הק'... מאד בקשתי להזכירני על ציון הקדוש ואני מזכיר את כבודו על המקומות הקדושים"

אף את הקיבוץ בראש השנה, מגדיל רל"י בעיני תלמידיו, וכך הוא כותב לא' מתלמידיו שהתחבט בדעתו בין הנסיעה לציון הקדוש בחו"ל, לבין ההשתתפות בקיבוץ בירושלים-

"כי להיות ראש השנה בירושלים עיה"ק תוכב"א אי אפשר לשער גודל הענין הנורא הזה ובפרט כעת שיש לנו אוצרות כאלה שאנו נוסעים ערב ראש השנה הקדוש בחברון ובקבר רחל ושמעון הצדיק וכותל מערבי אשר מעולם לא זזה השכינה הקדושה משם ולהתפלל ביחד בראש השנה הקדוש אי אפשר לשער גודל הענין הק' הזה."^ט

חורף תשכ"ז. בהתרגשות גדולה, החלו להתארגן קבוצות מחסידי ברסלב לייסד מחדש את הקיבוץ באומן דחו"ל בראש השנה. זאת לאחר הפסקה של כחמישים שנה שעברו, מאז הקיבוץ האחרון שם^ז. אמנם למרות החיזוק שנתן הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל לנוסעים לרוסיה להשתטח על הציון הקדוש במשך ימות השנה, הוא חוזר

ז. תמימי דרך קל"ו ח. תמימי דרך מכתב נ"ה ט. מלבד השנים בהם הצליחו מנין מצומצם מקרב יהודי רוסיה, להתגנב בהחבא לאיזור הציון.

שוב ושוב באוזני תלמידיו הקרובים על דברי רבו, הרה"ק רבי אברהם ב"ר נחמן זצ"ל לגבי הנסיעה לראש השנה:

"הוא אחז שלא צריך לנסוע מארץ ישראל! לא שאין לי כאן את הרבי,
יש לי את הרבי כאן גם כן!"

תשמ"ט. קבוצה של 250 ברסלב נלהבים ובניהם הרה"ח רבי שמואל שפירא זצ"ל, זוכים לתיקוניו הנשגבים של רבינו הקדוש לאחר שהצליחו לשהות בימי ראש השנה בעיר אומן שבאוקריינא, בסמוך לקברו הקדוש. באותו ראש השנה, מתבטא בהתרגשות ר' לוי יצחק בנדר באוזני תלמידיו הנאמנים שעלו ובאו אל מקומו האמיתי הנצחי של רבינו הקדוש, בירושלים עיה"ק -

"העולם נסעו לאומן, אבל הרבי נמצא כאן"

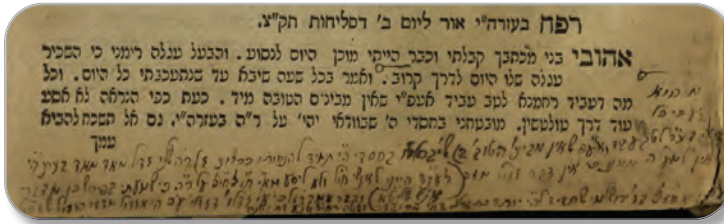

קיץ תשפ"ב. למעלה משלושים שנה הולך וגדל מספר האנשים שמחליטים לקיים את צוואתו של אדונינו מורינו ורבנו הקדוש רבי נחמן מברסלב זיע"א שהזהיר להגיע אליו לראש השנה. כפי שקבע תלמידו מורינו ג"ע מוהרנ"ת זיע"א, גם לאחר הסתלקות אדמו"ר מוהר"ן זיע"א, ניתן לקיים את בקשתו על ידי ההשתתפות ב'קיבוץ'. ככל שגדל מספר משתתפי הקיבוץ כך הולכת וגוברת ההתעניינות במסורת שעברה דרך המובחרים שבתלמידי רבנו הקדוש במשך הדורות, לפיה עיקר מקום הקיבוץ אליו כיוון רבינו הקדוש ותלמידו מוהרנ"ת בדבריהם הוא ירושלים עיר הקודש.

כמובן, בזמנם של רבינו הקדוש ותלמידו מוהרנ"ת, עוד לא דרו קיבוץ מאנשיו בארה"ק. אך מוהרנ"ת סמך על תלמידיו הגדולים, שהבינו מדבריו וממעשיו נכונה, את ההבנה המהווה יסוד למסורת 'הקיבוץ בירושלים', כי ההתקשרות לצדיק האמת באמצעות ארץ ישראל, כוללת בתוכה את ההתקשרות באמצעות הנסיעה לראש השנה אליו באופן נעלה בהרבה.

לא פלא הוא אם כן, כי דווקא בשנים האחרונות, בעקבות ההתעניינות והכמיהה הגוברת של עוד ועוד מבקשי ה' בקיום רצונו של צדיק, הולכים ונחשפים אט אט יותר ויותר עדויות בכתב ובע"פ לגבי עמדתם הברורה של גדולי מנחילי דעתו הקדושה של אדמו"ר מוהר"ן זיע"א, שהורו בצורה נחרצת, את דינם של יושבי ארץ הקודש, הנמצאים במקומו של רבינו הקדוש.

הגהות הרה"ק ר' שלמה וועקסלער זיע"א על עלים לתרופה מכתב רפ"ח

ללא ספק מי שהרבה מכולם להסביר ולתעד בכתב את דבריהם של גדולי צדיקי ברסלב לדורותיהם, הלא הוא מורינו ורבנו הקדוש רבי שלמה

וועקסלער זיע"א. מלבד כתביו שכבר התפרסמו באסיפות וליקוטים שונים של תורת רבו הקדוש הרה"ג האלוקי רבי אברהם ב"ר נחמן זיע"א, הרבה רבי שלמה להגיה את ספריו בהערות כתיבת ידו הקדושה בתובנות ע"פ דעת רבותיו ובדיבורים ששמע מהם.

אכן לאחר הסתלקותו, גם שאר תלמידיו של רבי אברהם, ובעיקר הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר, מוסיפים לעורר על חובת הקיבוץ לראש השנה בירושלים. למרות הקפדתו שלא לעורר מחלוקת ולא לפסול את ההנהגה החדשה של הנסיעה מארץ ישראל לחו"ל בימי ראש השנה, ר' לוי יצחק מבהיר לתלמידיו הקרובים היטב, את ההנהגה הנכונה אותה קיבל איש מפי איש עד לרבינו הקדוש והנורא.

כפי דבריו של הרה"ח רל"י זצ"ל שהובאו לעיל, נהג הוא ותלמידיו ועוד רבים מאנשי רבינו הקדוש בארץ ישראל להשתטח בערב ראש השנה על קברות הצדיקים בסביבות ירושלים, בפרט בהר ציון קבר דוד המלך ע"ה. שם, ובעיקר בכותל המערבי, נוהגים לומר את עשרת מזמורי התיקון הכללי שתיקן רבינו הקדוש לומר על קברו. בימי ראש השנה הקדושים, מתקבצים ומתפללים יחד עם גדולי תלמידי רבינו הקדוש בירושלים עיה"ק.

הנהגה זו, של ההשטחות על קבר הצדיק בערב ראש השנה, יחד עם ההתאספות עם תלמידיו הגדולים, יראי ה' הכשרים, בראש השנה, נקבעו על ידי אדונינו גאון עוזינו ותפארתינו מוהרנ"ת זיע"א כשני התנאים להמשכת תיקוני ראש השנה של אדמו"ר הקדוש הנמ"ח זיע"א לדורות עולם. הנהגות אלו מבוארות במקומות רבים מאוד בספריו.

בשולי הגליון, אמרנו לקשור סופו בראשו ולהביא כאן כמה מילים מלשונו של מוהרנ"ת זיע"א בהם הוא מבאר כיצד על ידי תיקוני ראש השנה הנ"ל, ממשיך הצדיק האמת להאיר לנצח על המתאספים אליו לראש השנה. הקטעים נעתקו מספרו ליקוטי הלכות (יורה דעה ח"ב, הלכות נדרים ד') והם נסובים על תורה זו תניינא, העוסקת ב'הארת בן ותלמיד', שהיא הארת דעתו הקדושה של צדיק האמת, גם לאחר הסתלקותו.

"הצדיק מאיר בבגנים ותלמידים הארה כזאת, באפן שהם יאירו להלן יותר בבניהם ותלמידיהם וכן לדורי דורות לנצח שלא יפסק עוד הארת הדעת הקדוש לעולם באשר שמעתי מפיו הקדוש בפרוש בעת שזכיתי לשמע עגן הנורא הזה מפיו הקדוש. בי זה עקר גדלת נוראותיו של הצדיק האמת שיש לו כח כזה שיכול להאיר הדעת הקדוש בבגנים ותלמידים" (א)

"ועקר הוא ראש השנה כמובן משיחותיו הקדושות של רבנו ז"ל גדל עצם מעלת ראש השנה שאז צריכין לנסע לצדיקים אמתיים, כי צריכין להיות אז אצל הצדיק האמת" (שם ט')

"צריכין לנסע לצדיקים על ראש השנה, כי עקר תקון התשובה נמשך על-ידי הצדיקים האמתיים שזכו לקבל מרבם בחינת הארת בן ותלמיד שיודעים להוציא ישראל מעוונות לרחם עליהם ברחמנות האמת. והעקר הוא בראש השנה שהוא ההתחלה. (כ')

"וזה שנוהגין גם עד היום לילך על קברי צדיקים, בפרט בערב ראש השנה, כי בראש השנה צריכין להמשיך הארת בן ותלמיד כנ"ל. על-בן משתטחין מקדם על קברי הצדיקים כדי להמשיך מהם הארת דעתם הקדוש. (ל"ג)

בתוך הדברים מתבארת גם המעלה העליונה, בקיום שני תנאים אלו בארץ ישראל בירושלים עיה"ק. הנהגת גדולי תלמידי רבינו הקדוש, שקיימו את תנאי תיקוני ראש השנה, על ידי קיבוץ התלמידים יחדיו אל ירושלים עיה"ק בימי ראש השנה, לאחר שהקדימו לילך בערב ראש השנה הק' אל קברי הצדיקים סביבות עיה"ק, ובעיקר אל מקומו של רבינו הקדוש, בשריד בית מקדשנו הכותל המערבי תובב"א, מוארת באור חדש לאור הדברים דלהלן:

"וזאת הבחינה בתכלית השלמות והתקון אין זוכין כי אם בארץ ישראל. כי שם בארץ ישראל עומד ירושלים ובית המקדש שכלול מכל התקונים הנ"ל מבחינת בן ותלמיד שהוא בחינת כל הנ"ל" (י"ב)

"שכל זה זוכין בשלמות על-ידי ארץ ישראל כנ"ל. והמרגלים פגמו בכל זה כנ"ל. אבל יהושע שזכה להתקרב בשלמות למשה רבנו וזכה לקבל הארת דעתו הקדושה להאיר בנו לדורי דורות... אבל כלב רוח אחרת היתה עמו וימלא אחרי ה' כי האמין בגדל כח הצדיקים אפלו לאחר הסתלקותם. ועל-כן הלך ונשתטח על קברי אבות והתפלל עליהם שלא יהיה גלכד עמהם. ובזה הראה האמת שהוא שלא כדעתם הרעה. כי אדרבא, הצדיקים יש להם כח בחייהם ולאחר הסתלקותם להוציא את האדם מעונות כי דעתיהן הקדוש נשאר קים לעד ולעולמי עולמים. (ל"ג)

"וכמו שאמר רבנו ז"ל בשיחותיו הקדושות שדבר עמנו אחר התורה של בן ותלמיד הנ"ל שאמר אז שאמונה היא מדרגה האחרונה אבל על ידה זוכין לעלות על הכל ולהגיע לבחינת רצון מפלג וכו' שעולה על הכל, עין שם בסוף ספורי מעשיות שגנרפס שם מעט משיחה זאת. וזהו בחינת ארץ ישראל שהיו צריכין המרגלים לסלק שם דעתם ולקשר את עצמם לבחינת אמונה שהיא בחינת ארץ ישראל ועל-ידי-זה היו זוכים לדעת גבה מאד. (ט"ז)

ומה טוב לסיים בדבריו הנפלאים, שכבר הובאו בחלקם בגוף הגליון, בענין ריבוי הבתים. מושג זה מוזכר בתורתו האחרונה של אדמו"ר מוהר"ן זיע"א (ח' תניינא) בה רמז על נצחיות הקיבוץ של ראש השנה, וחשיבותו הפרטית של כל אחד ואחד המצטרף לקיבוץ.

הכלל, מי שרוצה לחוס על חייו ולהסתפל על התכלית למען ייטב לו לעד, צריך להשתדל בכל כחו שיהיה על כל פנים שכן לכל מקום שמוצא איזה קבוץ של בשרים ויראי ה' המקרבים לצדיקי אמת, העוסקים לגשת אל הקדש ולהתפלל בכונה ובכח וכו', כי צריכין לזהר מאד להיות נטפל לעושי מצוה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה קל וחמר שישלם שכר לנטפל לעושי מצוה וכו', וכמו שאמר דוד: "חבר אני לכל אשר יראוך

ולשמרי פקודיך" וכנ"ל. כי אין ערך להעבודה שיעבד האדם בעצמו אפלו כל היום אם הוא חלוק מיראי ה' האמתיים לנקדה טובה אחת שעושה בשמצטרף ומתחבר לקבוץ היראים באמת, כי טוב לצדיק טוב לשכנו, כי בשמתחבר לקבוץ הכשרים והיראים הוא בבחינת תוספת שכן אליהם, שעל ידי זה מתרבה ומתגדל בית התפלה אלפי אלפים ורבי רבבות לאין קץ כנ"ל. (גזקי שכנים ד', י"א)

"כי הצדיק הגדול האמתי הוא בחינת כלל התורה והתפלה בחינת 'בראשית' ראש בית שהוא ראש של כל בית התפלה שהיא הבית המקדש (כמוכא בהתורה בראשית לעיני כל ישראל בלקוטי תנינא סימן ס"ז) שכלול מכל רבוי הבתים לאין קץ שנעשים על ידי כל השכנים של הקבוץ הקדוש, כי זה הצדיק הוא העקר והראש שעוסק לקבץ כל הנפשות השכנים הנ"ל ובונה ומצרף מהם כל עצם רבוי הבתים הנ"ל, ועל בן כלם נקראים שכנים אצלו, כי זה הצדיק הוא הראש בית בחינת הבעל הבית של כלם וכלם הם שכנים אצלו ואשרי מי שהוא שכן אצלו עליו נאמר טוב לצדיק טוב לשכנו, כי תקף בשמתחבר אצלו ולהקבוץ הקדוש שלו אפלו בנגיעה כל שהוא ונטפל להקבוץ שלו כמו שכן בעלמא תקף גתרבים ונכפלים הבתים של התפלה אלפי אלפים ורבי רבבות לאין קץ כנ"ל. ועל זה נאמר (משלי ח): "אשרי אדם שמע לי לשקד על דלתתי יום יום לשמר מזוזת פתחי", 'דלתתי' דיקא, 'פתחי' דיקא בחינת דלתות ופתחי הבתים שאפלו מי שהוא שוקד לעמד אצל הדלתים והפתחים של הבתים של הקבוץ הקדוש אשרי לו, כי על ידו גתרבים הבתים לאין קץ כנ"ל. (שם י"ב)

"כי כל ישראל יתקבצו ויתאספו יחד עם כל השכנים וכאו כל האובדים והגדחים והשתחוו לה' וכו' בירושלים, ואז יתקיים: 'בונה ירושלים ה' גרחי ישראל יבנס', כי כל הגדחים והאובדים, שהם בחינת 'תשתפכנה אבני קדש בראש כל חצות', יתבנסו ויתאספו לתוך ירושלים הבנויה להודות לשם ה', שהם בחינת רבוי הבתים הנפלאים הנבנים מהצורפים הנ"ל" (שם י"ד)

נספח: שכתוב הקלטות

מהרה"ח מוה"ר ר' לוי יצחק בענדער זצוק"ל

תלמיד הגאון האלקי מוה"ר ר' אברהם ב"ר נחמן זיע"א

פרסום ראשון של שכתוב מדוקדק ומתורגם של כמה מההקלטות בהם נשמע ר' לוי יצחק מצטט את דברי רבו בענין הנסיעה לראש השנה'.

הקלטה מספר 1

ר' אברהם ב"ר נחמן'ס...

ר' לוי יצחק בנדר: ר' אברהם ב"ר נחמן...

אלע יארן ער איז געווען ביים רבי'ן,

כל השנים הוא היה אצל רבינו,

ער האט געהאלטן אז מ'פאהרט נישט פון ארץ ישראל!

הוא אחז שלא נוסעים מארץ ישראל!

[איך האלט נישט,] נישט אז איך האב נישט דא דעם רבי'ן

[הוא לא אחז...], לא ש'אין לי פה את הרבי',

איך האב דעם רבי'ן דא אויכעט!

יש לי את הרבי כאן גם כן!

א וודאי אז איך אליין האב געהערט די זאך

בוודאי שאני בעצמי שמעתי את זה ממנו,

איר האלט אז ר"ה האט מען דא דעם רבי'ן?

השאלה: אתה אויך שבראש השנה רבינו נמצא פה?

ער פלעגט גיין צום רבי'ן, צום כותל,

רלוי"צ: הוא (ראב"ן) היה הולך לרבי, לכותל,

זאגט ער, איך גיין צום כותל, רעד איך צום רבי'ן.

הוא היה נוהג לומר 'כשאני הולך לכותל, אני הולך לרבי!'.
 ר"ה איז גרויסע זאכן דא...דער רבי געוויס דא דא... [רעדן צום רבי'ן!]

עניינים גדולים של ראש השנה יש גם פה... הרבי בוודאי נמצא פה ... לדבר עם הרבי!

איין ר"ה האט לוי יצחק געפריווט דא
 ראש השנה אחד, לוי יצחק ניסה את זה, פה.

שואל: איין ראש השנה?

שואל: פעם אחת בראש השנה?

האט ער געפריווט, די זאך, דא.
 הוא ניסה את זה, את הענין הזה, כאן.

שואל: ווען?

שואל: מתי?

ערב ראש השנה, רעדן צום רבי'ן ביים כותל.
 בערב ראש השנה, לדבר אל הרבי בכותל.

שואל: ערב ראש השנה...??

שואל: ערב ראש השנה...??

יא, רעדן צום רבי'ן ביים כותל, די זאך
 הענין הזה, לדבר לרבי אצל הכותל.

ער האט געהאט א געוואלדיגע התעוררות. איין מאל.
 היתה לו התעוררות גדולה, פעם אחת.

...האט געטאהן די זאך, אזוי ווי ר' אברהם האט געזאגט
 ...הוא עשה את הענין הזה, כמו שר' אברהם אמר,

ארויסגיין צו צוגיין צום כותל, רעדן צום רעבין
 לצאת ולגשת לכותל, לדבר אל הרבי

איין מאל, ער האט געטאהן די זאך.
 פעם אחת הוא עשה ככה.

ווער?

מי?

איך האב געוויסט אז ר' אברהם האט אזוי געזאגט דעמאלטס, האב איך... לאמיר אמאל טאהן אזוי ווי...
אני ידעתי אז שרבי אברהם אמר כך... אמרתי לעצמי... נעשה ככה פעם אחת...

הקלטה מספר 2

פעם אחת?! הרבה פעמים!! - כך שמעתי מר' אברהם ב"ר נחמן.

ער האט געזאגט ס'איז נישט א חיוב? פון דא?

הוא אמר שאין 'חיוב'? מפה?

רלוי"צ: דאס האט ער געזאגט, יא

[ככה הוא אמר, כן]

איהר האט געהערט פון איהם?

[אתם שמעתם את זה ממנו בעצמו?]

רלוי"צ: יא! אסאך מאל, אז פון ארץ ישראל. איז נישט קיין חיוב צו פארן פאר ראש השנה.
א סאך מאל אזוי געזאגט

[כן הרבה פעמים, שמארץ ישראל זה לא 'חיוב' ליסוע לראש השנה. הרבה פעמים אמר כך]

ער האט געזאגט פארוואס ער פארט יא?

[הוא אמר למה הוא כן נוסע?]

רלוי"צ: איי פארוואס פאר איך, איך פאהר נישט צוליב ראש השנה, נאר צוליב תלמוד תורה
דרבים אזוי האט ער געזאגט]

[איי, למה אני כן נוסע? אני לא נוסע מפני ראש השנה, רק בשביל תורה דרבים. ככה הוא אמר.]

הקלטה מספר 3

רבי לוי יצחק, אין ישיבה זאגט מען בשמכם,

ר' לוי יצחק בישיבה אומרים בשמכם,

רלוי"צ: אז וואס?

שמה?

אז וואס איהר זאגט אז מ'דארף נישט פארן פון דא, זאגט איהר נאר לפנים, וויל מ'צווינגט אייך אזוי צו זאגן, אבער למעשה איהר האלט אז מ'דארף יא פארן שמה שאתם אומרים שאין צריכים לנסוע מפה, זה רק משפה לחוץ מחמת שמכריחים אותך לומר ככה, אבל למעשה אתה סובר שאכן כן צריכים לנסוע.

רלוי"צ: ווער צווינגט מיך? ווער צווינגט מיך?

רלוי"צ: [צוחק] מי מכריח אותי? מי מכריח אותי?

- שואל: ס'דא מענטשן וואס צווינגען אייך צו זאגן אזוי אבער למעשה בפנימיות האלט איהר אז מ'דארף יא פארן.

שואל: ישנם אנשים שלוחצים עליך לומר ככה, אבל למעשה, בפנימיות, אתם אוחזים שכן צריך לנסוע

רלוי"צ: ווער צווינגט מיך?

מי לוחץ עלי? ... [צוחק]

שואל: איך ווייס נישט, אזוי האט מען איבער געזאגט בשמכם.

שואל: אני לא יודע, ככה אמרו בשמכם.

רלוי"צ: אז די ווייסט נישט, וואס זאגסטו?

אם אתה לא יודע, למה אתה מדבר?

ניין! מהאט דאס איבער געזאגט בשמכם

לא! אמרו את זה בשמכם!

רלוי"צ: יענער ווייסט דאך נישט... חס ושלום

רל"י: הוא הרי לא יודע... חס ושלום!

שואל: איינער האט געזאגט אז דו האסט איהם געזאגט אזוי!

שואל: אחד אמר שאתה אמרת לו ככה!

רלוי"צ: אז וואס?

רלוי"צ: שמה?

שואל: איינער האט געזאגט פאר די בחורים אין ישיבה (רל"י שקר וכזב!!), אז איהר האט

יענעם געזאגט, בפירוש!

שואל: מישוהו אמר לבחורים בישיבה, (רל"י: שקר וכזב!!) שאתם אמרתם לו, בפירוש!
 רלוי"צ: שקר וכזב! אזוי האט ר' אברהם ב"ר נחמן אסאך מאל גערעדט פון דער חיוב פון די
 ראש השנה איז נישט פון ארץ ישראל!
 רלוי"צ: שקר וכזב!! ר' אברהם ב"ר נחמן דיבר מזה הרבה פעמים שהחיוב של ראש השנה
 אינו מארץ ישראל!

איהר האט געהערט פון איהם אליין?
 האם שמעתם כך ממנו בעצמו?

רלוי"צ: יא! איין מאל? אסאך מאל! האט ער געזאגט פארוואס פאהר איך? נישט צוליב
 ראש השנה איך פאהר נאר צוליב תלמוד תורה דרבים.
 כן! רק פעם אחת?! הרבה פעמים!! הוא אמר, למה אני נוסע? לא בשביל ראש השנה, רק
 בשביל תורה דרבים.

ער האט געזאגט אז דער אייבישטער וועט העלפן איך וועל קומען צוריק וועל איך טוהן א
 נדר על דעת רבים אז איך וועל שוין מער נישט פאהרן
 הוא אמר שבעזרת ה' אם אחזור [לארץ ישראל] אעשה נדר על דעת רבים שיותר לא אסע
 עוד.

שואל א: דאס האט ער געזאגט יעדע יאר אז ער וועט מאכן נדר על דעת רבים, ניין?
 שואל א: זה הוא אמר בכל שנה, שהוא יעשה נדר על דעת רבים, לא?

רלוי"צ: ניין, דעמאלטס...
 לא, רק אז...

שואל ב: ניין, די לעצטע יאר...
 שואל ב: לא! בשנה האחרונה... [מתפרץ]

רלוי"צ: די לעצטע... מיינע צייטן ....
 ב[שנה] האחרונה... בזמני... [בזמן בו שימש את ראב"ן]

שואל ב: אלע יארן האט ער געמאכט א נדר און האט עס מתיר געווען.
 שואל ב: כל השנים הוא עשה נדר, ואח"כ התיר אותו.

שואל א: אבער יעדע יאר, ...,
 אבל כל שנה, ...,

רלוי"צ: שוין שוין שוין [מפסיק את הדיון]....אוי דער האט געזאגט! דער האט געזאגט! אלע האבן אזוי געזאגט! אלע האבן אזוי געזאגט!!!
די די די! [מפסיק את הדיון] זה אמר וזה אמר! וכולם אמרו ככה! כולם אמרו ככה!!!

שואל: ער האט געהערט פון איך!!

שואל: הוא שמע ממך!!

רלוי"צ: ניין! ער ווייסט נישט וואס ער רעדט...

לא! הוא לא יודע מה שהוא מדבר...

שואל: אבער ער האט געהערט פון איך

שואל: אבל הוא שמע ממך!

רלוי"צ: ניין. [איך ווייס ער גייט בדרך רשעים, אסאך מאל ער האט געהערט פון מיד], לא היה ולא נברא!

לא. (אני יודע...) לא היה ולא נברא!

רלוי"צ: ער האט נישט געהערט פון מיר, וואס זאל איך טאהן? איך זאל גיין שרייען אין די גאסן?.....יא...געזאגט

הוא לא שמע ממני, מה אני יעשה? אני ילך לצעוק ברחובות?.... כן.. אמר.

שואל: כ'האב געזעהן פון די סטייפלער האט ג'זאגט דאר אזוי פי זאכן אין זיין נומען. די גאנצע צייט שטיין אין די גאסן. לייקענען.

ראיתי מהסטייפלער שהוא אמר שיש כל כך דברים שנאמרו בשמו.... שאם היה הולך להכחיש, היה צריך כל היום לעמוד ברחובות ולהכחיש

רלוי"צ: לייקענען און לייקענען...

להכחיש ולהכחיש....

שקרים וכזבים, וואס, פאר וועמען איך האב געזאגט?

שקרים וכזבים! מה, למי אמרתי?!

שואל: איהר האט געזאגט אז די לעצטע יאר האט ער געזאגט ער וועט מאכן א נדר על דעת רבים. אלע יארן האט ער געמאכט א נדר און האט מתיר געווען.

אתם אמרתם, שבשנה האחרונה הוא אמר, שיעשה נדר על דעת רבים. כל השנים הוא עשה נדר והתיר אותו.

רלוי"צ: יא, יא.

כן, כן.

שואל: ער האט געזאגט די לעצטע יאר, וואס?

שואל: ומה אמר בשנה האחרונה?

רלו"צ: יא, נישט על דעת רבים, לעצטע יאר האט ער געזאגט ער וועט מאכן נדר על דעת רבים כן, לא על דעת רבים, [רק] בשנה האחרונה, הוא אמר שיעשה נדר על דעת רבים.

שואל: אבער, ר' לוי יצחק איך געדענק אז איהר פלעגט זאגן, פאר פופצן יאר צוריק, איר פלעגט זאגן אז מוועט קענען פארן, אם ירצה ה' פארן, מוועט זיך טובל'ן דא פרייטיג אין מקוה, ערב ראש השנה דא אין מקוה...

אבל ר' לוי יצחק, אני זוכר איך שהייתם אומרים, לפני חמש עשרה שנה, הייתם רגילים לומר שעוד נוכל ליסוע, אם ירצה ה' ניסע, נטבול פה ביום שישי, ערב ראש השנה, פה במקוה...

רלו"צ: ניין... ווען וועט דאס זיין?

לא... מתי זה יהיה?

שואל: איר האט נישט געזאגט משיח צדקנו!

לא אמרתם [אז, כשיבוא] 'משיח צדקנו'!

רלו"צ: נאר אין די צייטן וואס משיח צדקנו וועט זיין, נאר אז משיח וועט זיין, דעמאלטס וועט עס קענען זיין. רק בזמן שמשיח יבוא, רק כשמשיח יהיה אז יתכן שכך יהיה.

שואל: מ'וועט קענען פארן פון דא גלייך, ביינאכט פאר די שיעור, זיין דארט א האלבע שעה... שואל: נוכל אז ליסוע מפה ישירות, בלילה לפני השיעור להיות שם חצי שעה...

רלו"צ: משיח וועט זיין וועלן מיר האבן צוריק אונזער שול אויך!!!

משיח יגיע, יהיה לנו את הבית כנסת שלנו בחזרה גם כן!

שואל: פארוואס אונזער שול, קען זיין מ'וועט בויען א גרעסערע שול, ס'וועט זיין צו קליין.

שואל: למה את הבית כנסת שלנו? יכול להיות שיבנו בית כנסת יותר גדול, זה יהיה מדי קטן?...

רלו"צ: ניין! ניין! ס'איז א גרויסע שול, צו א גרויסע שול.

לא, לא... זה בית כנסת גדול, בית כנסת מדי גדול.

רלו"צ: נו שוין! א וודאי אז דאס וועט זיין, אז משיח... וועט קומען, קען זיין משיח וועט אויך זיין דארטן, וואס קען מען רעדן, אין דעם קען מען נישט רעדן...

2. משאלתו של השואל ניכר שלא הבין כי תשובתו של רל"י, נאמרה בדרך צחות, ברומזו לביטוי שהיה מורגל בפי אנשי שלומינו באומן, שמיד אחרי ביאת משיח יחזור הקלויז באומן לידי חסידי ברסלב-כפי שמובא בשש"ק (החדש כרך ב' אות תקמ"ב) "כשגמר רבי אייזיק לבנות את הקלויז, בעת הריקודין שרקדו אנשי שלומינו לשמחת חנוכת הבית ענה ואמר בהתרגשות: "משיח עוד יתפלל בבית כנסת זה" וכשהקומוניסטים חתמו וסגרו אחר כך את הקלויז אמרו אנשי שלומינו בביטחון "הקלויז בודאי יחזור אלינו, ולו רק כדי שתתקיים ברכתו ובקשתו של רבי אייזיק" ואמרו עוד "כשמשיח צדקינו יבוא, אזי תיכף ביום המחרת יחזר הקלויז שלנו אלינו"

נו די... בוודאי שכשזה יהיה! כשמשיח... יגיע! יכול להיות שגם משיח יהיה שם, מה אפשר לדבר?...
מזה לא שייך לדבר...
רלוי"צ: א גוטע נאכט... גייט שלאפן...
לילה טוב! לכו לישון...

הקלטה מספר 4

אזוי האט פלוני ג'זאגט אזוי זאגט [...]]
ככה פלוני אמר, ככה אומר [...].

בחורים האט געזאגט אז האט געזאגט ביי שיעור
בחורים אמרו שהוא אמר בשיעור

שואל: צווי פרייטאגס צוריק האט איהר ג'זאגט אז קיינער פארשטייט איך נישט איהר רעדט נאר
לפנים אזוי

שואל: יום שישי לפני שבועיים אתם אמרתם, שאף אחד לא מבין אתכם, אתם מדברים רק כלפי חוץ ככה,

רלוי"צ: שקרים וכזבים! שקרים וכזבים! שקר וכזב! שקר מוחלט ... ס'איז שקר מוחלט כ'האב די
ווערטער נישט ג'זאגאגט קיין מאל קיינער האט מיר קיינמאל נישט געפרעגט פלוני ווייסט אז איך
האלט נישט דערפון, האט ער גארנישט גרעדט מיט מיר

שקרים וכזבים! שקרים וכזבים! שקר מוחלט! זה שקר מוחלט! אני לא אמרתי את המילים
האלו אף פעם, אף אחד לא שאל אותי אף פעם, פלוני יודע שאני לא אוהז מזה

שואל: מזאגט מהאט ג'געבן ערלויבעניש פאר צען היגער פעסער ס' שוין זייער...
אומרים שכבר נתנו אישור חוקי לעשרה פאספורטים, זה כבר מאוד...

איך וויס נישט, איך ווייס נישט איך וויס גאר נישט
אני לא יודע, אני לא יודע כלום.

איהר האלט אז מ'דארף דא זיין ראש השנה אפילו מ'קען פאהרן קיין אומן?
אתם אוהזים שצריך להיות כאן בראש השנה אפילו שאפשר ליסוע לאומן?

יא, אפילו מקען פארן קיין אומן... שוין א גוטע נאכט א גוטע נאכט
כן, כן, אפילו שאפשר ליסוע לאומן.... בסדר, לילה טוב.

אין די גאסן ווען וועל איך... קוים וואס איך איין מענטש.... זאגט מען שוין
מתי אני ... אני רק אדם אחד... אומרים כבר...

ביקוד אש שלהבת חושף בפנינו איש ירושלים הרה"ק השרף מוהר"ר שלמה וועקסלער זיע"א, את דברי רבותיו, עמודי התווך של חסידות ברסלב לדורותיה, בענין הנסיעה הקדושה לאומן לימי ראש השנה, ליושבי ארה"ק. בשבע הערות קצרות ומדויקות, המתפרסמות כאן לראשונה לאחר כתשעים שנה מזמן כתיבתם, מצליח רבי שלמה זיע"א להעביר בצורה ברורה ונחרצת את דעת רבותיו.

בשבע הערות בשולי הגליון, דן רבי שלמה זיע"א בדברי רבו המובהק, הרה"ג האלוקי רבי אברהם ב"ר נחמן מטולטשין זיע"א. התבטאות מפתיעה וחריפה ששמע רבי אברהם מאביו, גדול תלמידי רבי נתן מברסלב, הרה"ק הר"ר נחמן מטולטשין זיע"א, נשמעת כאן לראשונה יחד עם שמועות נוספות. רבי שלמה מחדד ומבהיר כיצד דבריהם של אדמו"ר הקדוש הנחל נ'ובע מ'קור ח'כמה רבינו נחמן מברסלב זיע"א ותלמידו הגדול גאון עוזינו ותפארתנו רבי נתן מברסלב זיע"א משתלבים יחדיו עם דברי רבו אותם הוא דוא להעמיד על דיוקם.

אף הרה"ק המופלא רבי ישראל קארדונער זצ"ל, יחד עם הרה"ח רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל והרה"ח רבי שמואל הורוויץ זצ"ל, מתגלים ב'שבע הערות בשולי הגליון' כמי שהושפעו מיקוד האש דקדושה לציון, הבוערת מדור לדור בלב אנשי הנחל נובע, האש שתוקד עד ביאת משיח

'שבע הערות בשולי הגליון' הוא מסע מרתק, לכל החפץ לקיים את קריאתו של אדמו"ר הקדוש מוהר"ן זיע"א, לכל יהודי, להגיע אליו לראש השנה. לא יחסר איש.

**ממשיכים להגיע לרבינו הקדוש רבי נחמן מברסלב זיע"א
בדרך המסורה לנו מדור לדור**

בימי ראש השנה

בערב ראש השנה

כל תפלות ימי החג הק'

אמירת מזמורי

יחד עם גדולי וחשובי

ה"תיקון הכללי"

תלמידי רביה"ק הננמ"ח

תתקיים כפי המנהג הישן

ברחבת הכותל המערבי בעיר הקודש ירושלים

כאיש אחד בלב אחד עם כל תלמידי רביה"ק המתאספים אל העיר אומן שבאוקריינא
ואל אתרא קדישא מירון, בשם כל ישראל די בכל אתר ואתר.

